

تأثیرات فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در محیط‌های روستایی بر روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری مردم محلی (روستاهای گردشگری شهرستان نیشابور)

حمداالله سجاسی قیداری^۱، استادیار، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.

زهرارجایی، کارشناس ارشد، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.

اسما بذری کشتان، کارشناس ارشد، مدیریت جهانگردی، دانشگاه بینالود، طرقبه

پذیرش: ۱۳۹۹/۸/۲۵

دریافت: ۱۳۹۹/۱/۶

چکیده

توسعه گردشگری در مناطق روستایی، علاوه بر اثرات مثبت، دارای اثرات ملاموس و ناملموس منفی نیز بر جامعه میزبان می‌باشد. زیرا برخی از گردشگران در زمان‌های گردشگری به شیوه‌های مختلف اقدام به تخریب و آسیب رسانی به زیرساخت و جاذبه‌های روستایی از طریق نوشتن یادگاری، شکستن درختان و ... می‌کنند. لذا تداوم چنین امری می‌تواند در بلند مدت بر روی رابطه جامعه میزبان و میهمان در روستاهای مقصد گردشگری تأثیر داشته و منجر به کاهش روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری اجتماعی جامعه میزبان گردد. بر این اساس هدف مطالعه حاضر تحلیل رابطه فعالیت‌های خرابکارانه (وندالیستی) گردشگران در محیط‌های روستایی با روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری مردم محلی در پنج روستای گردشگری شهرستان نیشابور می‌باشد. برای این منظور از روش‌شناسی توصیفی-تحلیلی بر اساس منابع کتابخانه‌ای و داده‌های میدانی حاصل از پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری مورد مطالعه ۹۲ نفر از سرپرست خانواده‌های ساکن در روستاهای مورد مطالعه می‌باشند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بیشترین فعالیت وندالفهرستی مشاهده شده از گردشگران، پراکندن زباله در روستا و محیط‌های اطراف آن و استفاده از مشروبات الکلی و مواد مخدر می‌باشد. میانگین‌های مربوط به روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری مردم محلی نیز به جز یک مورد (تحمل ناهنجاری‌های اجتماعی ناشی از حضور گردشگران) بالاتر از حد متوسط می‌باشد. همچنین نتایج بررسی همبستگی نشان داد بین دو متغیر روحیه گردشگری و درگیری مردم با گردشگران رابطه معکوس معنی‌دار با شدت ۰/۲۸۷ وجود دارد. تحلیل اثر متغیر مستقل (فعالیت‌های خرابکارانه) بر وابسته (روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری مردم محلی) با آزمون رگرسیون نشان داده که مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده و گویای معنادار بودن مدل رگرسیون برای هر دو متغیر وابسته می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: وندالیسم، وندالیسم گردشگری، گردشگری روستایی، گردشگرپذیری، تاب‌آوری اجتماعی

مقدمه

امروزه گردشگری می‌تواند به عنوان موتور اقتصادی هر کشوری تلقی گردد. زیرا گردشگری با دارا بودن مزایای فراوان به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع برای اشتغال‌زایی مطرح است (آتنا و همکاران^۱، ۲۰۱۲: ۹۵۲). لذا گردشگری یکی از جریان‌های جهانی است که به خوبی بیانگر ترکیب امور اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی در فرایند توسعه مقصدها است (هولجوا^۲، ۲۰۰۳: ۱۳۲). اما تاکید بر مقوله اقتصادی در فضاهای جغرافیایی جهت توسعه و رفاه ساکنان محلی اهمیت گردشگری را دوچندان می‌کند (سلیمانی هارونی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۱۴). این خود مستلزم سیاست‌گذاری‌های کلان در خصوص گردشگری است (سویگارتو^۳، ۲۰۰۳: ۶۸۳). این امر به ویژه برای مقاصد روستایی و در جهت کمک به اقتصاد محلی ضرورتی انکار ناپذیر است (هوانگ و لی^۴، ۲۰۱۵: ۵۰۴). به همین دلیل توسعه گردشگری جهت فقرزدایی و کاهش مهاجرت، ایجاد رفاه اجتماعی، حفظ ویژگی‌های فرهنگ سنتی، حفظ بافت سنتی، ارتباطات فرهنگی، حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، تقویت غرور ملی و ایجاد فرصت‌های شغلی در کنار فعالیت‌های کشاورزی و دامداری در مناطق روستایی و دور افتاده، عنصری اساسی و ضروری محسوب می‌شود (قادری، ۱۳۸۳: ۱۶). بنابراین گردشگری در برگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ میان جوامع می‌باشد. کنش متقابل میان انسان‌ها، فرهنگ‌ها، اقتصادها در فضای جغرافیایی مقصدهای گردشگری، آثار مختلف مثبت و منفی بر جای می‌نهد (بریدنهان^۵، ۲۰۰۴: ۷). بنابراین توسعه گردشگری روستایی نیز، گسترش فرصت‌های شغلی، ایجاد درآمد اضافی و فقرزدایی را می‌تواند به ارمغان آورد، و مزایای اقتصادی، فرهنگی و زیست - محیطی را به دنبال داشته باشد (مطیعی لنگرودی و نصرتی، ۱۳۹۰: ۶۹). اما توسعه گردشگری در مناطق روستایی نیز در برخی از مواقع دارای پیامدهای منفی می‌باشد (رضوانی، ۱۳۸۷: ۸۹). این موارد منفی می‌تواند به شکل‌های مختلف در روستاهای گردشگری قابل مشاهده باشد که از جمله آن‌ها کاهش شدید تولیدات کشاورزی و دامی، افزایش شدید و کاذب قیمت

---

1. Atan et al,
 2. Holjeva
 3. Sugiyarto
 4. Hwang & Lee
 5. Briedenhann

زمین در روستا، آلودگی‌های صوتی و به ویژه زیست محیطی، افزایش اشتغال در بخش رسمی و به ویژه غیررسمی در قالب دستفروشی، تغییرات شدید کاربری اراضی و باغات، تخریب و نابودی مراتع و جنگل‌ها، مشکلات دفع زباله، افزایش ساخت و ساز با معماری شهری و... می‌باشند (بابا خانزاده و لطفی، ۱۳۹۱: ۸۴). این موارد می‌تواند به جهت فشار جریان گردشگری یا جامعه گردشگران به یک مقصد ایجاد و یا تشدید شوند. اما باید اشاره کرد که اثرات منفی می‌تواند به عنوان پیامدهای ناخواسته توسعه گردشگری در یک مقصد باشد. اما باید توجه داشت که در مواردی، برخی از گردشگران به شکل عمدی، اقدام به تخریب عناصر و پدیده‌ها در مقصدها می‌نمایند. به همین دلیل یکی از مهم‌ترین پیامدهای گردشگری، پرخاشگری و خشونت گردشگران در محیط‌های روستایی (وندالیسم گردشگری) می‌باشد. که این امر باعث برخی معضلات اجتماعی و فرهنگی در مقصدهای گردشگری می‌شود. زیرا خشم، خشونت و تخریب گردشگران، پیامدهای نامطلوب فراوانی در مقصدها به همراه دارد (کولی و همکاران^۱، ۲۰۰۹: ۵۹). حضور افراد مخرب و خرابکار به عنوان گردشگر در مقصدها، امروزه چالش اساسی مدیریت مقصدها بوده و می‌تواند آثار منفی بسیاری را از جنبه‌های فیزیکی (مانند تخریب آثار باستانی و تاریخی و طبیعی) و غیرفیزیکی (مانند روحيات و فرهنگ مردم محلی) برای مقصدها به همراه داشته باشند. به همین دلیل شواهد و نگرانی‌هایی از تاثیر آسیب‌های فیزیکی گردشگران به جاذبه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری در مقصدها وجود دارد (کیویماکی و همکاران^۲، ۲۰۱۴: ۵۱). پرخاشگری و خشونت گردشگران (وندالیسم) یا تخریب اموال عمومی، به عنوان عارضه‌ای جبران ناپذیر بر منابع و امکانات مقصدهای گردشگری، هر ساله خسارت فراوانی را به سرمایه‌های ملی و عمومی وارد می‌سازد. به نظر می‌رسد قسمت عمده‌ای از این آسیب‌ها به وسیله گردشگران غیربومی و گاهی بومی صورت می‌گیرد. زیرا برخی گردشگران اقدام به تخریب اموال عمومی مانند: درختان، فضای سبز، صندلی اتوبوس‌ها، آثار تاریخی و ... کرده و موجب ناراحتی روحی و روانی مردم و مسئولان محلی شده و انسجام اجتماعی را در مقصدها تهدید می‌کند. هرچند برخی از آثار و بناهای تاریخی و باستانی روستایی در گذر تاریخ به علت‌های متعددی مانند: زلزله،

سیل و عدم توجه انسانی عمدتاً از بین رفته‌اند (نوبخت، ۱۳۹۲: ۲۰۴). ولی متأسفانه امروزه علاوه بر مخاطرات محیطی که می‌تواند آثار منفی را بر روی آثار و جاذبه‌های گردشگری روستایی بگذارد، برخی از گردشگران نیز با رفتارهای خشونت‌آمیز و ناشایست می‌تواند زیبایی این آثار را کمرنگ کند. در اغلب موارد گردشگران به صورت عمد یا غیرعمد به تخریب جاذبه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری (شکستن صندلی‌ها، شیرآلات و درب سرویس‌های بهداشتی عمومی، نوشتن یادگاری بر روی دیوارها و آثار تاریخی و طبیعی، درست کردن آتش و ...) در مقصدهای روستایی پرداخته و موجب رنجش جامعه میزبان از حضور گردشگران در محیط‌های روستایی می‌شود. از طرف دیگر، تداوم فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در مقصدهای گردشگری می‌تواند در بلندمدت هزینه‌های اضافی مادی و غیرمادی به جامعه میزبان به همراه داشته باشد و تخریب جاذبه‌های گردشگری موجود در روستاها را به همراه داشته باشد. لذا ممکن است میزان فعالیت‌های خرابکارانه از آستانه تحمل و تاب‌آوری اجتماع محلی بالاتر رفته و منجر به عدم پذیرش گردشگر گردد. زیرا تخریب‌های ناشی از فعالیت‌های گردشگران وندال، موجب آسیب به اموال عمومی یا خصوصی مقصدها و ساکنان محلی می‌شود که موجب ناراحتی و رنجش ساکنین محلی می‌شود. در صورت تداوم تکرار و افزایش فعالیت‌های گردشگران خرابکار، زمینه‌های تغییر در محیط محلی ایجاد می‌شود که منطبق با روند عادی زندگی روستاییان نبوده و خارج از آستانه تحمل آن‌ها می‌باشد (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۳). این بحران اجتماعی می‌تواند بر رابطه و نوع تعامل بین جامعه میزبان و میهمان تاثیرگذار باشد. براساس آنچه بیان شد، این پژوهش درصدد بررسی پرخاشگری و خشونت گردشگران (وندالیسم) در مقصدهای روستایی می‌باشد، و از آن جا که محیط‌های روستایی، دارای فرهنگ، سنت، و جاذبه‌های طبیعی و تاریخی زیبایی هستند، ضروری است که به بررسی این موضوع پرداخته شود. از طرفی دیگر، روستاهای دامنه بینالود، به جهت موقعیت جغرافیایی، آب و هوای مطلوب، رودخانه‌های دائمی و فصلی، دره‌های سرسبز و ... از جمله مناطق تفریحی و گردشگری برای شهروندان به ویژه مشهد، بشمار می‌آید. بطوریکه سالانه تعداد زیادی از شهرنشینان برای گذران اوقات فراغت در ایام تعطیل یا تعطیلات آخر هفته به روستاهای گردشگری منطقه بینالود که واقع در شهرستان نیشابور هستند مراجعه می‌کنند. اما حجم بالای گردشگران عمدتاً خارج از ظرفیت تحمل محیطی روستاها

و فضاهای طبیعت‌گردی پیرامون آن بوده و از طرف دیگر برخی از گردشگران در هنگام تفریح در محیط‌های روستایی، به صورت خواسته یا ناخواسته اقدام به تخریب و آسیب وارد کردن به اموال عمومی و یا خصوصی روستاییان می‌کنند که این امر موجب آزدگی‌های اجتماعی و شکل‌گیری زمینه‌های نفرت از گردشگری را فراهم می‌سازد. بر این اساس هدف مطالعه حاضر متمرکز بر شناسایی انواع فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در محیط‌های روستایی و همچنین تاثیر اینگونه فعالیت‌های وندافهرستی بر تاب‌آوری و روحیه گردشگرپذیری روستاییان به عنوان جامعه میزبان و ساکنان دائمی مقصدهای گردشگری می‌باشد. لذا سوالات کلیدی پژوهش را می‌توان بدین شکل صورتبندی کرد که: انواع فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در مقصدهای روستایی شهرستان نیشابور کدامند؟ و فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در محیط‌های روستایی چه تاثیری بر روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری اجتماعی جامعه میزبان گذاشته است؟

مبانی نظری

تاب‌آوری اجتماع‌های انسانی

تاب‌آوری اجتماعی به عنوان ظرفیت جامعه برای واکنش به تغییر به شکل سازگارانه است. به عبارت دیگر تاب‌آوری اجتماعی را میتوان ظرفیت تبدیل و تحول، تطبیق و سازگاری و توان مقابله با تنش و بحران‌های اجتماعی نامید. تاب‌آوری برای درک چگونگی واکنشی که یک جامعه می‌تواند به شکلی مثبت به تغییر نشان دهد اطلاق می‌شود. لذا باید پذیرفت که تغییر غیرقابل اجتناب است و بجای این‌که تغییر یک عامل فشار فرض شود، باید آن را عاملی در نظر گرفت که جامعه برای احیا به حالت اصیلش به آن نیاز دارد. در برخی مواقع نیز جامعه به جای بازگشت به حالت قبل تغییر، حالت جدید را انتخاب می‌کند که با محیط جدید پایدارتر و سازگارتر است. با توجه به فراگیری مفهوم تاب‌آوری در حوزه‌های مختلف علمی، توافق وسیع و مشخص روی تعریف تاب‌آوری وجود ندارد و در رشته‌های مختلف علمی تعاریف متفاوتی دارد. ولی همه‌ی آن‌ها در سه مفهوم تنوع، تغییر و سازگاری خلاصه می‌شود که هر سه مورد در واکنش مثبت به فشار یا تغییر حس می‌شود (رحمانی و تقیلو، ۱۳۹۸: ۲۳۵-۲۳۴) (جدول ۱).

جدول ۱. انواع روش‌های دسته‌بندی تعاریف تاب‌آوری

ویژگی	نگاه اول- نگاه ایستا، پروژه‌ای	نگاه دوم- نگاه پویا، فرابندی
تقابل بودن در برابر شدن	مقاومت در برابر اثرات تاب‌آوری	به معنای سازگاری با اثرات اختلال
خط سیر	جامعه یا تاب‌آور است یا نیست؟ (صفر و یکی دیدن)	بعد از اختلال می‌تواند کارکرد قبلی خود را بیابد یا بهتر از قبل باشد.
پیش‌بینی‌پذیری	پیش‌بینی میزان حفظ کارکرد بعد از وقوع بحران	نمی‌توان پیش‌بینی کرد چون فقط بعد از وقوع بحران می‌توان گفت جامعه تاب‌آور است یا نه؟
ماهیت موقتی تاب‌آوری	تاب‌آوری ویژگی ناگهانی و فقط بعد از بحران پدیدار می‌شود	می‌توان از طریق برنامه‌ریزی و سیاستگذاری تاب‌آوری را ارتقا داد.

منبع: محمدی و همکاران، (۹۹:۱۳۹۶)

در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی، تاب‌آوری به عنوان توانایی پذیرش تغییر شناخته می‌شود، با قابلیت انطباق یکپارچه با رویدادهای عمدتاً برون‌زا به شکلی که اصطلاحاً سازگاری پایدار است (مک مانوس و همکاران^۱، ۲۰۱۲: ۲۱). بنابراین تاب‌آوری نه تنها جامعه را در بر انواع مخاطرات (طبیعی و انسانی) مقاوم می‌کند، بلکه بالقوه جامعه را قادر می‌سازد در نتیجه رشد اقتصادی و اجتماعی را تجربه کند. در همین راستا، پترز^۲ (۲۰۱۹) این مسئله را مطرح می‌کنند که آسیب‌پذیری یا عدم تاب‌آوری ممکن است باعث تاخیر یا عدم بهبودی در جامعه شود و در واقع ممکن است منجر به اثرات منفی دیگری از خطر اولیه شود. در جامعه شناسی، این اجماع نظر وجود دارد که انعطاف‌پذیری بازگشت جوامع را به وضعیت قبلی خود غیرممکن می‌کند، زیرا خطر و پاسخ باعث ایجاد یک سیستم اجتماعی جدید می‌شود و نه تکرار سیستم قبلی (پاول و همکاران^۳، ۲۰۲۰: ۳). بر این اساس در یک اجتماع انسانی، ممکن است عوامل بر ایجاد اختلال در سیستم اجتماعی آن جامعه اثر گذاشته و آن را از حالت عادی خارج سازد. این عوامل گاهی می‌توانند تولید شده توسط خود جامعه انسانی یا جوامع انسانی بیرونی باشند. بر این اساس، وندالیسم نیز می‌تواند به عنوان یکی از نیروی‌های اختلال‌کننده در سیستم اجتماعی جوامع باشد که می‌تواند در آستانه‌های تاب‌آوری یک اجتماع محلی خلل ایجاد کند. به عنوان مثال در فرایند گردشگری، فعالیت‌های وندافهرستی توسط گردشگران، یک عامل تاثیرگذار در ایجاد اختلال در سیستم اجتماعی جامعه محلی و آزردهی‌های روحی باشد.

1. McManus et al
2. Peters
3. Pavel et al

گردشگری روستایی

امروزه اهمیت صنعت گردشگری در ایجاد اثرات مثبت اقتصادی در سطح دنیا به طور روز افزون آشکارتر شده و دولت مردان چه در کشورهای توسعه یافته و چه در حال توسعه، گردشگری را به عنوان یکی از عوامل مهم ایجاد اشتغال و کاهش نرخ بیکاری بویژه در جوامع محلی می‌دانند (محمدی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۷). بطوریکه در اوایل دهه‌ی ۱۹۸۰، مناطق روستایی در بسیاری از کشورهای پیشرفته و کشورهای رو به پیشرفت، از تحولات زیربنایی‌ای که در اقتصاد ملی و ناحیه‌ای رخ می‌دهند، تاثیر پذیرفته‌اند، اما مناطق کمی توانسته‌اند از مشکلات کاهش جمعیت، پایین آمدن سطح اشتغال‌زایی و درآمد، خدمات دولتی کم و از دست دادن هویت روستایی و فرهنگی بگریزند. گردشگری روستایی یکی از شاخه‌های صنعت گردشگری است که با توجه به ظرفیت‌های فراوان موجود در روستاها می‌تواند نقشی مهم و تعیین کننده در تجدید حیات روستاها، ایجاد اشتغال و درآمد برای آن‌ها، حفاظت از میراث‌های گوناگون طبیعی، تاریخی و فرهنگی و در نهایت توسعه یکپارچه و پایدار روستایی داشته باشد (باباخان-زاده و لطفی، ۱۳۹۱: ۱۱۶) (اکبریان رونیزی و رضوانی، ۱۳۹۴: ۸۳). گردشگری روستایی موجب توسعه اقتصادی جامعه محلی و بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی می‌گردد (دجکیک^۱، ۲۰۰۷: ۱۲۹). فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی به طور چشم‌گیری از دهه ۱۹۷۰ در تمام کشورهای توسعه یافته افزایش یافته و نقش کلیدی را در توسعه بعضی مناطق روستایی که از نظر اقتصادی دچار رکود بودند، داشته است (روزا^۲، ۲۰۰۲: ۱۰۰۱). تضعیف صنایع سنتی روستا از قبیل کشاورزی، معدن و جنگلداری در طول سه دهه گذشته باعث گردیده، جوامع روستایی به دنبال جستجوی جایگزین‌هایی برای تقویت پایه و بستر اقتصادی خودشان باشند (ردر و براون^۳، ۲۰۰۵: ۷). توجه به گردشگری روستایی به عنوان یکی از اصلی‌ترین صنایع کمک کننده به تنوع بخشی اقتصادی در جوامع محلی می‌باشد. گردشگری به علت توانایی در کسب منابع مالی در حوزه تحت پوشش به عنوان استراتژی مناسب و پایدار توسعه اقتصاد محلی شناخته می‌شود (لی و چانگ^۴، ۲۰۰۸: ۱۸۲). به طور کلی محققى به نام لین^۵ در سال ۱۹۹۴ گردشگری روستایی را اینطور تعریف کرد: «گردشگری روستایی عبارتست از فعالیت‌های توریستی که در روستا صورت می‌پذیرد». حوزه فعالیت‌های گردشگری در روستا عبارتند از: گشت‌وگذار، فعالیت‌های آبی،

---

1. Djekic
2. Rosa
3. Reeder and Brown
4. Lee and Chang
5. Lane

فعالیت‌های هوایی، فعالیت‌های زمینی، فعالیت‌های ورزشی، فعالیت‌های اکتشافی، فعالیت‌های فرهنگی، دوره‌های یادگیری مهارت (جولیا شارپلی، ۱۳۸۰: ۱۲). نبود فرهنگ گردشگری در میان برخی از مردم، یک مشکل جدی است که در هر جایی در توسعه گردشگری روستایی مشاهده می‌شود (لیو، ۲۰۰۶: ۸۷۸). زیرا این شرایط ممکن است بستر ساز برای ناپایداری و ناهنجاری در مقصدهای کوچک باشد. از آنجائیکه گردشگری فعالیتی است که غیر از مزایای اقتصادی و اشتغال‌زایی، تأثیرات اجتماعی و فرهنگی بسیاری دارد. با توسعه گردشگری می‌توان باعث سطح رفاه زندگی اجتماعات بومی شد (هزار جریبی و محمدنجمی، ۱۳۹۱: ۱۳۴). اما باید توجه داشت که گردشگری آثار منفی در محیط‌های روستایی دارد که در بلند مدت منجر به انزجار جامعه محلی می‌گردد. لذا گردشگری روستایی فعالیت بسیار پیچیده‌ای است که با بخش‌های دیگر جامعه، وجوه مشترکی داشته و دارای اثرات و پیامدهای مختلفی است که می‌بایست در فرایند برنامه‌ریزی، تمامی جوانب آن را مورد ملاحظه قرار داد تا از اثرات منفی آن کاسته شده و تأثیرات مثبت آن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی افزایش یابد (قربانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۳). گردشگری در نواحی روستایی می‌تواند در چگونگی نوع میزان مداخله در مناطق روستایی تأثیرگذار باشد و اثرات مثبت و تبعات منفی را در این نواحی به همراه داشته باشد (کنود، ۲۰۰۱: ۱۴). اثرات منفی در بعد اقتصادی گردشگری در جوامع روستایی، شامل: افزایش هزینه‌های زندگی، انحصار درآمد توسط نیروهای غیر بومی، ایجاد شکاف اقتصادی بین جوامع روستایی. اثرات منفی در بعد زیست محیطی گردشگری در جوامع روستایی، شامل: افزایش آلودگی صوتی، تخریب باغات و اراضی زراعی، آلودگی خاک و آب. اثرات منفی در بعد اجتماعی- فرهنگی گردشگری در جوامع روستایی، شامل: عدم احساس راحتی و آرامش، دسترسی کم به امکانات تفریحی، افزایش جرم و جنایت و پیدایش معضل خشونت آمیز و نندالیسم در روستاها می‌باشد (سجادی و احمدی ۱۳۹۲: ۱۶۱). هم‌چنین گردشگری می‌تواند آثار کالبدی متعددی را بر ساختار و پیکره روستاهای گردشگری تحمیل کند، از جمله این آثار می‌توان به تخریب بافت سنتی روستا، از بین رفتن برخی از مکان‌های معیشتی روستا با ساختار سنتی، تضاد بین بافت جدید و قدیمی روستا و هم‌چنین از بین رفتن اراضی زراعی و باغات اشاره کرد (فاضل نیا و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۱۶). برخی از این اثرات منفی با رویکرد عامدانه و وندافهرستی در روستاها شکل می‌گیرد که می‌تواند امنیت روستاها را نیز تحت تأثیر قرار دهد. امنیت در گردشگری از اساسی‌ترین نیازهای

جامعه میزبان و مهمان است، به طوری که نبود آن چالشی بزرگ برای انسان و لذت بردن از امکانات و مواهب طبیعی و انسانی است (داوید^۱، ۱۹۹۵: ۳۶). امروزه امنیت به عنوان مهم‌ترین و زیربنایی‌ترین اصل در تدوین استراتژی توسعه گردشگری به شمار می‌رود (صیدایی و هدایتی مقدم، ۱۳۸۹: ۱۰۳). صنعت آسیب پذیر و پیچیده گردشگری ارتباط همه جانبه‌ای در سطوح ملی و منطقه‌ای داشته و هر گونه بروز ناامنی و بکارگیری خشونت در سطوح مختلف زیان‌های جبران ناپذیری به این صنعت وارد می‌سازد (رحیم پور، ۱۳۸۴) (زندر^۲، ۲۰۰۸: ۱۳۳۷-۱۳۴۰). در برخی مواقع ممکن است گردشگران خود تهدید کننده امنیت محلی و ایجاد ناامنی مقصدها به عنوان محل زندگی و فعالیت جامعه میزبان باشند (صیدایی و هدایتی مقدم، ۱۳۸۹: ۱۰۳). به همین دلیل، در برخی از مکان‌ها و زمان‌ها و شرایط، مردم محلی گردشگران را متجاوز و استعمارگر می‌دانند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۵۸) که این می‌تواند ناشی از تهدیدهای گردشگران برای مقصد ها به لحاظ اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی باشد که از آثار مثبت گردشگری در جامعه بکاهد یا آن را کم رنگ کند که این خود باعث تشدید بدبینی ساکنان به توسعه این صنعت می‌شود و در بلندمدت پیامدهای به مراتب وخیم‌تری در پی خواهد داشت (ویلیامز^۳، ۲۰۰۰: ۱۲). از جمله آن‌ها می‌توان به توزیع نامناسب امتیازات، اختلالات رابطه‌ای بین جامعه میهمان و میزبان، شکل‌گیری پیش داوری‌های ذهنی جامعه میزبان و همچنین رفتارهای گردشگرانه (به مثابه یک کالای نمادین) اشاره نمود. عوامل متعددی می‌تواند امنیت را در یک مقصد گردشگری تحت تاثیر قرار داده و حتی زمینه‌های واکنش محلی به حضور گردشگران را در بلند مدت ایجاد کند. از جمله این عوامل، فعالیت های وندافهرستی و مخرب گردشگران می‌باشد که هم می‌تواند به صورت آگاهانه و گاه ناآگاهانه در مقصدها مشاهده گردد.

وندالیسم گردشگری

از نظر لغوی، وندالیسم به معنای تخریب اماکن و وسایل و امکانات شهری و روستایی است. بر این اساس وندالیسم عبارت است از ناهنجاری های اجتماعی که می‌تواند در قالب رفتارهای بزهکارانه شامل سرقت، اعتیاد، تکدی‌گری و ... صورت گیرد. چنین ناهنجاری‌هایی سبب تأثیرات منفی بر فضاهای شهری و روستایی به ویژه فضاهای عمومی می‌شود (محمدی و حسینی، ۱۳۹۲: ۶). از این رو جامعه شناسان شهری و روستایی چنین رفتارهایی که سبب آسیب و تخریب فضاهای عمومی شهری و روستایی می‌شود را «وندالیسم» و افرادی که چنین عملی را انجام می‌دهند را «وندال» می‌گویند (خاکپور و حسینی، ۱۳۹۳: ۵۵).

1. David
2. Zender
3. Williams

بنابراین، وندال‌ها گروهی از افراد در شکل‌ها و زمینه‌های مختلف هستند که اعمال خشونت‌آمیز و پرخاشگرانه از خود نشان می‌دهند و عموماً احساس اجحاف و بی‌عدالتی، دو انگیزه مهم در ایجاد پرخاشگری و خرابکاری ویرانگرانه وندال‌ها است. وندال‌ها می‌توانند گستره‌ای از عادی‌ترین و آرام‌ترین شهروندان تا جنایت‌کاران را در بر بگیرند که بدون انگیزه‌های مالی یا شغلی، دست به جنایت می‌زنند. عموماً وندالیسم را حرکتهای مخرب گروهی می‌دانند که به صورت تجمع سازمان نیافته و بی‌هدف، به شکل آنی، تحت تأثیر سایر افراد شکل گرفته و منجر به تحرکات تخریبی و ویرانگری می‌شود (قنبری و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۷۴). بنابراین مفهوم وندالیسم وجه اشتراکی با مفهوم بی‌نظمی داشته و یک بی‌نظمی اجتماعی توأم با تخریب فیزیکی محسوب می‌شود (سکاتو و هاینینگ^۱، ۲۰۰۵: ۱۶۳۸). از جمله حوزه‌هایی که وندالیسم در آن می‌تواند شکل گیرد، گردشگری می‌باشد. زیرا گردشگران عمدتاً در محل زندگی خود به عنوان شهروندان عادی بشمار آمده و تحت کنترل‌های اجتماعی ناملموس قرار دارند، اما برخی از آنها در هنگام گردشگری احساس آزادی عمل کرده و اقدام به انجام فعالیت‌های خرابکارانه و خارج از عرف می‌کنند. زیرا در مقصدهای گردشگری، آنها تحت تأثیر افراد همراه بوده و همچنین فارغ از کنترل‌های اجتماعی می‌باشند. لذا وندالیسم گردشگری یکی از مهم‌ترین معضل‌های گردشگری به شمار می‌آید که می‌تواند تا حد زیادی به صنعت گردشگری مقصدها، آسیب وارد کند. نظریه انتخاب عقلانی نشان می‌دهد که وندالیسم گردشگری هزینه‌ها را افزایش داده (ویتک و همکاران^۲، ۲۰۱۳: ۲) و حتی آزردهی اجتماعات محلی را سبب می‌شوند. تاکنون در مطالعات، ارتباط بالایی بین حرکات مشاهده شده از گردشگران وندال با مسائل تخریب‌های فیزیکی، هورمون‌ها، رفتارهای ژنتیکی، ساختار مغزی و برخی نظریه‌های بیولوژیکی برای توضیح رفتار گردشگران خرابکار ارائه شده است. زیرا مطالعات نشان می‌دهد که اغلب وندال‌ها مجرد و از نظر تحصیلی ناموفق‌اند. بیشتر آنها با سرخوردگی‌ها، شکست‌ها و ناکامی‌های مختلف در زمینه تحصیلی، حرفه‌ای، مالی، اجتماعی و خانوادگی مواجه هستند. میزان بیماری‌های روحی و روانی، عصبانیت، پرخاشگری و افسردگی در بین جوانان وندال زیاد است. این افراد به دلیل نداشتن تعادل روانی، در تشخیص هنجارها از ناهنجارهای اجتماعی با مشکل مواجه می‌شوند و عقده‌های روانی خود را با اقدامات خشونت‌آمیز و خرابکارانه تخلیه می‌کنند (قنبری و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۷۴). به طوری که تجمع محدودیت‌ها به ویژه در قشر جوان، استرس و مشکلات زندگی در یک فرد سبب آشکار شدن اشکال

1. Ceccato and Haining
2. Wittek et al

مختلف کینه، خشم، حسادت، نفرت و اشتیاق می‌شود آثار برخی از این احساسات و محرومیت‌ها، می‌تواند در زمان گردشگری که توام با احساس آزادی نسبی می‌باشد، مشاهده شود (یاووز و کولگولو^۱، ۲۰۱۱: ۴۲۱۱). به همین دلیل براساس نظریات صاحب‌نظران و تحلیل‌گران علوم اجتماعی و روانشناسی و صاحب‌نظران وندالیسم باید گفت فرد وندالیسم در هنگام حضور در مقصدهای گردشگری خشونت خود را نسبت به آثار مختلف در آن نشان می‌دهند (بخارایی، ۱۳۸۶: ۴۸۸). بر این اساس وندالیسم گردشگران را در زمره انحرافات و بزهکاری‌های جوامع جدید دسته‌بندی می‌کنند و آن را عکس‌العملی خصمانه و واکنشی کینه‌توزانه نسبت به برخی از فشارها، تحمیلات، ناملايمات و اجحاف‌ها تحلیل می‌کنند. مؤلفه‌های وندالیسم گردشگری عبارتند از: ۱- تخریب اموال عمومی. ۲- هرج و مرج طلبی. ۳- پرخاشگری (عزیز آبادی فراهانی، ۱۳۹۱: ۶۵). مطالعات مربوط به متون موجود از وندالیسم گردشگری، آن را به عنوان یک فرهنگ که همراه با رفتارها و انگیزه‌های ناشایستی از سوی گردشگران در مقصد است طبقه‌بندی می‌کنند. وندالیسم گردشگری آثار و مشکلات زیادی را به همراه دارد از جمله آسیب به آثار باستانی، خسارت به توالت عمومی، اموال عمومی، خسارت مالکیت خصوصی و آسیب به محیط زیست طبیعی، نقاشی‌های دیواری، کنده‌کاری روی سطوح و مجسمه‌های عمومی و... می‌توان اشاره نمود (باهاتی و پیرس^۲، ۲۰۱۷: ۲۹). انواع مختلفی از جرایم و رویکردها برای رسیدگی به چنین رفتارهایی در دستیابی به نتایج مطلوب و کاهش آثار وندالیسم گردشگری موثر هستند (باهاتی و پیرس^۳، ۲۰۱۶: ۱۰۳). مطالعات مربوط به وندالیسم گردشگری در حال حاضر ناکافی بوده و قادر به کمک به عمل واقع‌بینانه نیست.

گردشگری وندالیسم یکی از این رفتارهای کجرویه است که در جامعه جدید نمود و ظهور یافته و صاحب‌نظران و آسیب‌شناسان، آن را نوعی معضلی اجتماعی مطرح می‌کنند. مظاهر گردشگری وندالیسم را روی دیوارهای مقصد گردشگری، آثار تاریخی و باستانی، آسانسورها، پارک‌های عمومی، و به شکل وسیع در آثار باستانی می‌بینیم. این پدیده نوظهور نه تنها سالانه هزینه بسیاری به ساکنان مقصدها تحمیل می‌کند، بلکه سلامت و امنیت این جوامع را به مخاطره می‌اندازد (محمدی بلبلان آباد، ۱۳۸۴: ۱). گردشگری وندالیسم به دو نوع فردی و گروهی انجام می‌شود. «وندالیسم گروهی» با برنامه و هدفی مشخص اجرا می‌شود، اما «وندالیسم فردی» اغلب بدون برنامه و هدف مشخص است. اگرچه وندالیسم گروهی بیشتر و

---

1. Yavuz and Kulglu

2. Bhati and Pearce

3. Bhati and Pearce

آشکارتر یا پررنگ تر جلوه می‌کند، اما در عمل، آسیب‌های پنهان اجتماعی و اقتصادی وندالیسم شخصی بسیار گسترده تر و عمیق تر است. آسیب و تخریب بجا مانده از وندال‌ها بسیار وسیع است مانند نقاشی‌ها و مجسمه‌های گالری‌های هنری، آثار تاریخی در موزه‌ها، بناهای تاریخی، اماکن مذهبی، مجسمه‌ها، نیمکت و صندلی‌های عمومی، فضاهای سبز، سطل‌های زباله و بسیاری موارد دیگر در جنگل‌ها، پارک‌ها و میادین، چراغ‌ها و باجه‌های تلفن‌های خیابانی، اموال رستوران‌ها و هتل‌ها، صندلی‌های سینما، مترو، قطار، اتوبوس، هواپیما و ورزشگاه‌ها، ریل‌های قطار، آسانسورها، کتاب‌های کتابخانه‌های عمومی، در و دیوارهای شهر، اموال مدرسه، تابلوهای راهنمایی و رانندگی، انبارها و استخرهای عمومی، دستشویی‌های عمومی، عابر بانک‌ها، آتش افروزی در جنگل‌ها و انبارهای عمومی، شکستن لامپ‌ها در گذرگاه‌های عمومی و پارک‌ها، شکستن شیشه‌های خانه‌های متروکه، بمب گذاری با هدف تخریب اموال عمومی (و نه آسیب‌های انسانی) و بسیاری موارد دیگر که از جمله نتایج شوم و نکوهیده وندالی گری بشمار می‌روند. همچنین به عنوان مثال، دیوار نویسی و نوشتن یادگاری روی مکان‌های تاریخی به عنوان پدیده جدیدی که زمینه تخریب آثار تاریخی و ملی را فراهم کرده متأثر از عوامل خرد و کلان است. از سویی، یادگار نویسی بر بناهای تاریخی قرابت و هم‌پوشانی بسیار ضعیفی با پدیده وندالیسم و مرزبندی خاصی با آن دارد (نوبخت، ۱۳۹۲: ۲۰۴). بنابراین، پرخاشگری و خشونت گردشگران نسبت به محیط طبیعی و انسانی مقصدها به اصطلاح وندالیسم گردشگری می‌گویند که از معضلات و چالش‌های گردشگری در مقصدها می‌باشد (کولی و همکاران، ۲۰۰۹: ۱۲۷). مطالعات نشان داده‌اند که حتی ترس از خشونت، وضعیت سلامت مردم محلی مقصدها را تحت تاثیر قرار می‌دهد. بنابراین وندالیسم گردشگری از آن دسته ناهنجاری‌های اجتماعی به شمار می‌رود که علاوه بر زشت کردن چهره مقصدها تاثیر مستقیم بر روحیه و میزان نشاط و شادی در چهره مردم، تاثیر بسیار مخربی بر گردشگری خواهد داشت. از جمله عواملی که باعث می‌شود افراد در مقصدهای گردشگری دست به خرابکاری بزنند عبارتند از: تاثیرات اجتماعی، تاثیرات بیولوژیکی، عدم تجربیات آموزشی توسط خانواده. بنابراین، وندالیسم گردشگری در جامعه به عنوان بخشی از رفتارهای نابهنجار همواره خسارت‌های زیادی بر پیکره جامعه تحمیل می‌کند. این نوع رفتار به عنوان یک

پدیده اجتماعی در اشکال و ابعاد مختلف گسترش بسیار یافته است به طوری که حتی نقاط روستایی به عنوان مکان تولید و زیست از خسارت‌های این پدیده در امان نیستند (نظری و محرابی، ۱۳۹۴: ۱). امروزه خشونت و پرخاشگری به عنوان یک معضل بزرگ جهانی و ریشه بسیاری از جرایم، نابسامانی‌ها، انحرافات و حتی جنگ‌ها و همچنین آثار مخرب روانی و جسمانی آن در سطوح فردی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است (شفیع پور و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵). اساسی‌ترین پیامد نامطلوب وندالیسم گردشگری در جوامع روستایی، آسیب‌رسانی به آثار تاریخی و جاذبه‌های طبیعی و زیرساخت‌های عمومی روستاها می‌باشد. ماندگاری آثار تخریبی گردشگران در چهره عمومی روستاها و بر روی جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی روستاها، سبب شکل‌گیری نارضایتی و رنجش جامعه محلی از حضور گردشگران در مقصدها خواهد شد. زیرا در اغلب موارد گردشگران در محیط‌های روستایی به دلیل نبود کنترل‌های رسمی و فضای باز، احساس آزادی بیش از حد کرده و اقدام به تخریب برخی از زیرساخت‌ها و میراث طبیعی و فرهنگی می‌کنند. در مواقعی ممکن است به دلیل افزایش رنجش مردم محلی از شدت تخریب‌ها، برخوردهای کلامی و حتی فیزیکی بین جامعه میزبان و میهمان شکل گیرد. بنابراین یکی از مسائل مهم در زمینه گردشگری بررسی اثرات وندالیسم گردشگران بر روی روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری جامعه میزبان می‌باشد.

پیشینه پژوهش

بررسی ادبیات علمی نشان می‌دهد که تاکنون مطالعات متعددی در ارتباط با حوزه گردشگری روستایی و همچنین تاب‌آوری به صورت جداگانه انجام شده است. اما بحث وندالیسم گردشگری و ارتباط آن با تاب‌آوری اجتماعات محلی یکی مباحث بسیار جدید در مطالعات می‌باشد. بر این اساس تلاش شده است تا مطالعات مرتبط و نزدیک به وندالیسم گردشگری به عنوان ادبیات علمی مورد بررسی قرار گیرد (جدول ۲).

جدول ۲. بررسی مطالعات انجام شده

نویسنده / سال	نام اثر	یافته ها
رجیبی و خان محمد، ۱۳۸۸	جرایم علیه گردشگران در مقصدهای گردشگری مطالعه موردی کلانشهرتهران	نتیجه بررسی ومصاحبه ها از مسئولین در این زمینه نشان می دهد که شهر تهران از نظر امنیت اجتماعی و محیطی در سطح مطلوبی نیست ومانند خیلی از کلان شهرهای دیگر میزان وقوع جرایم بالا است. ودر حال حاضر شرایط امنیتی مطلوبی برای توسعه صنعت گردشگری پایدار ندارد.
حیدری و پارسامهر، ۱۳۹۱	بررسی عوامل جامعه شناختی موثر بر وندالیسم در شهر اهواز پرداخته شده است. یافته ها نشان می دهد که بین رفتار وندافهرستی و ارتباط دانش آموز با افراد بزهکار رابطه ی معنی داری وجود دارد. از طرفی بین رفتار وندافهرستی و محرومیت نسبی ارتباط مثبتی وجود دارد.	در این پژوهش به بررسی جامعه شناختی عوامل موثر بر وندالیسم میان دانش آموزان دبیرستانی ناحیه دو شهر اهواز پرداخته شده است. یافته ها نشان می دهد که بین رفتار وندافهرستی و ارتباط دانش آموز با افراد بزهکار رابطه ی معنی داری وجود دارد. از طرفی بین رفتار وندافهرستی و محرومیت نسبی ارتباط مثبتی وجود دارد.
نویخت، ۱۳۹۲	تحلیل محتوای یادگار نوشته‌های مکان‌های تاریخی شهرستان یزد و عوامل موثر بر آن	یافته های پژوهش نشان می دهند که یکی از مهم ترین عوامل موثر بر پدیده یادگار نویسی، بی توجهی و سهل انگاری به این آثار است.
رجیبی، ۱۳۹۵	تاثیر وندالیسم بر گنبد سلطانیه و غار کله خور	مشاهدات و مدارک بدست آمده ،یکی از دلایل کندن قندیل ها و دستکاری نگاره های گنبد سلطانیه، به دلیل نبود حفاظت کافی و نبود نگهبان در بخش های مختلف آن می باشد و دلیل دیگر آن به دلیل عدم وابستگی به فرهنگ ایرانی و نبود آموزش کافی در مدارس و خانواده ها می باشد
قتیری و همکاران، ۱۳۹۵	بررسی عوامل تاثیر گذار بروز وندالیسم در مبلمان شهر (مطالعه موردی: شهر تبریز)	در پژوهش حاضر، به بررسی عوامل تاثیر گذار در بروز وندالیسم در مبلمان شهری پرداخته است. نتیجه پژوهش حاضر نشان می دهد از بین اقدامات مربوط به تخریب اموال عمومی در مبلمان شهری، دل نوشته های روی دیوارها با ۸ درصد، بیشترین مقدار و شکست لایمب های روشنائی معابر عمومی و فضاهای سبز با ۶،۴ درصد کمترین مقدار را دارد
سجادی و ضرغامی، ۱۳۹۶	سنجش و ارزیابی مولفه های تاثیر گذار بر تخریب گری (وندالیسم) در فضاهای عمومی	نتایج حاصل از پژوهش گویای آن است که در پارک های مورد مطالعه شاخص های مولفه های موثر بر وندالیسم به گونه ای متفاوت بر این پدیده تاثیر می گذارند. با توجه به نتایج تحلیل های آماری می توان بیان داشت که مولفه های اجتماعی، طراحی محیطی، موقعیت مکان و فردی به ترتیب بیشترین تاثیرات را بر متغیر وابسته وندالیسم داشته است. عوامل اجتماعی، طراحی محیطی و فردی به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر وندالیسم موثر بوده اند. موقعیت مکانی تاثیر غیر مستقیم بر وندالیسم داشته است.
باهاتی و پیرس، ۲۰۱۶	وندالیسم و تنظیمات گردشگری: یک بررسی منسجم	این پژوهش یک رویکرد بنیادی را برای کاهش اثرات خرابکاری یک پدیده ارائه می دهد. یافته ها نشان می دهد که وندالیسم یک پدیده پیچیده می باشد که می تواند توسط منابع اطلاعاتی قوی از رخ دادن آن جلوگیری شود. نتایج نشان دهنده این است که با آموزش و برنامه های اجتماعی و یک سیستم قضایی جنایی در برابر تخلفات می توان از رخ دادن این پدیده جلوگیری کرد.
باهاتی و پیرس، ۲۰۱۷	جاذبه های گردشگری در بانکوک و سنگاپور: پیوند خرابکاری و ویژگی های محیط	در این مطالعه از یک رویکرد مبتنی بر مشاهده آثار وندالیسم در شهرهای آسیای میانه(بانکوک و سنگاپور) استفاده شده است. یافته های نشان می دهد، در سنگاپور و بانکوک بیشترین آسیب به مجسمه های چوبی، خسارت به منابع طبیعی، اموال عمومی، توالت های عمومی شده است. و پیشنهاد می شود که برای جلوگیری از تخریب آثار مشارکت و مدیریت صورت بگیرد.

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹.

همانطوری که مطالعات نشان می‌دهد، اکثر محققان به خشونت گردشگران در نواحی شهری پرداخته‌اند و در زمینه گردشگری روستایی و آثار وندالیسم گردشگران توجه کم‌رنگی شده است. از طرف دیگر، در زمینه گردشگری به صورت مستقیم تنها دو مطالعه باهاتی و پیرس در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ به بررسی وندالیسم پرداخته است و عمده مطالعات داخلی به جنبه‌های منفی گردشگری اشاره کرده‌اند. این در صورتی است که با توجه به افزایش تعداد گردشگران روستایی، در سال‌های اخیر پرخاشگری و خشونت گردشگران در محیط‌های روستایی در حال افزایش است و روستاها به دلیل قدمت و فرهنگ و آثار باستانی و چشم‌انداز طبیعی و همچنین محیط‌های اجتماعی بومی‌تر و سنتی‌تر، از آسیب‌پذیری بالایی برخوردار می‌باشند.

روش‌شناسی و منطقه مورد مطالعه

پژوهش حاضر، با هدف کلی بررسی تاثیر اقدامات خرابکارانه بر روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری روستاییان در مقاصد گردشگری روستایی متمرکز می‌باشد. بر این اساس مطالعه حاضر به روش توصیفی-تحلیلی بوده و از نظر جمع‌آوری اطلاعات و شناسایی نوع اقدامات خرابکارانه گردشگران مطالعه از نوع اکتشافی، و به لحاظ توصیف ویژگی‌های جامعه مورد مطالعه، از نوع توصیفی است و به جهت برقراری ارتباط بین متغیرها، از نوع تحلیلی است. در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از روش‌های اسنادی-کتابخانه‌ای (مطالعه و بررسی ادبیات نظری و پیشینه تحقیق و شاخص‌سازی) و میدانی (عملیاتی‌سازی مطالعه از طریق مشاهده و تکمیل پرسشنامه براساس شاخص‌های استخراج شده)، استفاده شده است. لذا در این مطالعه ابتدا شاخص‌های مربوط به متغیرهای روحیه گردشگرپذیری و تاب‌آوری اجتماعی استخراج گردید. لازم به ذکر است که شاخص‌های روحیه گردشگرپذیری بر اساس مطالعه ادبیات نظری و منابع متعدد و همچنین انطباق آن با شرایط محلی استخراج گردیده است اما شاخص‌های مربوط به تاب‌آوری اجتماعی نیز بر اساس مقیاس کانر-دیویدسون^۱ استخراج گردیده است (جدول ۳).

جدول ۳. شاخص های متغیرهای مورد مطالعه در پژوهش

شاخص های روحیه گردشگر پذیری	شاخص های تاب آوری اجتماعی
موافقت با تداوم حضور گردشگر	میزان انعطاف پذیری فرهنگی (موزیک، رقص و..)
ارایه خدمات به گردشگران	میزان پذیرش فرهنگ های گوناگون
مهم نبودن اثرات منفی گردشگران	انعطاف پذیری در برابر الودگی محیط زندگی (زباله و..)
تلاش برای آگاه سازی گردشگران	انعطاف پذیری در برابر تخریب های زیست محیطی
اقدام برای برطرف سازی نشانه های خرابکارانه	انعطاف پذیری روانی (تحت شعاع قرار نگرفتن در برابر گردشگران، ثبات شخصیتی و اعتقادی)
شرکت در دوره های راهنمای گردشگر	تحمل ناهنجاری های اجتماعی ناشی از حضور گردشگران (مشروبات الکلی، موزیک با صدای بلند، حجاب نامناسب و..)
علاقه مندی به فرهنگ های دیگر	تامین نیاز گردشگران
	مقاومت در برابر گردشگران برای حفظ ارزش های اجتماعی - فرهنگی

منبع: سجادی و احمدی، ۱۳۹۲؛ سلیمانی هارونی و همکاران، ۱۳۸۹؛ نوبخت، ۱۳۹۲؛ کونور و دیدیدسون، ۲۰۰۳؛ سینگ و یو، ۲۰۱۰

در ادامه با توجه به ماهیت متغیرهای تحقیق، پرسشنامه های میدانی در دو سطح طراحی گردید. سطح اول مربوط به مدیر اجرایی روستا (دهیاران) جهت شناسایی انواع فعالیت های خرابکارانه ناشی از حضور گردشگران در محیط های روستایی که به صورت سوال های باز تهیه شد و در اختیار نمونه ها قرار گرفت. در سطح دوم، به بررسی وضعیت متغیرهای روحیه گردشگرپذیری و تاب آوری در بین روستاییان پرداخته شد. برای این منظور ابتدا پنج روستای مقصد گردشگری مهم بر اساس نظر سه نفر از کارشناسان معاونت گردشگری سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در شهرستان نیشابور مشخص گردید. سپس بر اساس مجموع خانوارهای سرشماری سال ۱۳۹۵ اقدام به نمونه گیری با خطای ۰/۱ در سطح خانوار گردید بر این اساس جامعه آماری این مطالعه به تعداد ۹۲ نفر در سطح عضو اصلی خانوار (پدر یا مادر) تعیین و در بین روستاهای مورد مطالعه با در نظر داشتن حداقل ۱۰ نمونه برای هر روستا توزیع گردید (جدول ۴). هم چنین از ۱۵ نفر از مدیران روستایی (هر روستا سه نفر که شامل ۱ دهیار و ۲ شورا بودند) نیز مصاحبه عمیقی در زمینه انواع فعالیت های خرابکارانه و اقدامات آن ها انجام گرفت که این سوالات مصاحبه در زمینه انواع خرابکاری های گردشگران در روستا، هزینه های ناشی از خرابکاری

گردشگران، تعداد منازعه‌های بین گردشگران و مردم محلی، اقدامات و فعالیت‌های مدیران در جهت کاهش اقدامات خرابکارانه گردشگران بود.

جدول ۴. روستاهای مورد مطالعه و حجم نمونه

نام روستا	ویژگی های گردشگری روستا	تعداد خانوار	تعداد جمعیت	تعداد نمونه ها
بوژان	این روستا به شکل پلکانی است. بوژان در ۵ کیلومتری شمال شرقی نیشابور قرار دارد. این روستا دارای طبیعت زیبا و جاذبه های متعددی مانند رودخانه زیبا، آبشار، آرامگاه مطهر امام زاده سلیم، اقامتگاه بومگردی، غذاهای محلی، گیاهان دارویی و رقص محلی است.	۴۷۱	۱۳۷۱	۲۰
دریبهشت	این روستا در ۱۲ کیلومتری شمال نیشابور قرار دارد و از جمله جاذبه های آن: امامزاده عبدالله و جاذبه های طبیعی و محیط سرسبز می باشد.	۶۴	۱۹۶	۱۱
اسحاق آباد	این روستا در ۲۰ کیلومتری شرق نیشابور بوده و دارای یک ارگ تاریخی می باشد که جزو جاذبه های تاریخی و فرهنگی بشمار می آید. همچنین یک امامزاده، ۱۲ رشته قنات و یک تپه باستانی در محدوده روستا واقع شده است.	۱۳۱۲	۴۲۸۸	۳۱
کلیدر	این روستا در ۹۰ کیلومتری شمال غرب نیشابور واقع شده است. وجود درختچه‌های جنگلی همچون زالزالک، نسترن، دامنه‌های وسیع، ارتفاعات متعدد با پوشش متنوعی از گیاهان مرتعی و انواع وحوش از دیگر ویژگی‌های این روستا است. از جمله جاذبه های دیگر گردشگری روستا می توان به بنای خواجه ابوالقاسم (قرن پنجم)، بنای امامزاده یحیی بن زید(ع)، غار قلعه کمری، رباط شاه عباسی و حمام نادری اشاره کرد.	۱۳۹	۴۰۵	۱۳
دیزباد	این روستا در ۸۰ کیلومتری مشهد بوده و یک روستای پلکانی است و آب و هوایی مطبوع و چشم اندازهایی تماشایی دارد و دارای رودخانه ها و چشمه ها و باغ‌های سرسبز می باشد.	۳۱۰	۹۱۰	۱۷
مجموع		۲۲۹۶	۷۱۷۰	۹۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

بنابراین در این پژوهش ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. روایی صوری پرسشنامه توسط پانل متخصصان دانشگاهی (۱۳ نفر از استادان متخصص در زمینه گردشگری روستایی) مورد تأیید قرار گرفت. به‌منظور تعیین پایایی پرسشنامه‌ها نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید (جدول ۵).

جدول ۵. میانگین، انحراف معیار، پایایی و همبستگی متغیرها

نام متغیر	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی	روحیه گردشگرپذیری	تاب آوری اجتماعی	پایایی
روحیه گردشگرپذیری	۴/۲۶	۰/۴۱	-۰/۷۰۳	-۰/۰۷۷	-	۰/۲۳۱*	(۰/۶۳۰)
تاب آوری اجتماعی	۳/۹۸	۰/۳۹	-۰/۴۳۳	-۰/۴۱۴	۰/۲۵۹*	-	(۰/۷۰۳)

** همبستگی در سطح معناداری $p < 0/001$ ، مقادیر درون پرانتز نشانگر ضریب آلفای کرونباخ می‌باشند (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

با توجه به جدول ۴ تمامی ضرایب پایایی بزرگ‌تر از $0/6$ هستند و لذا پایایی پرسشنامه‌های تحقیق قابل قبول است. متغیرها بر مبنای سوالات در طیف ۱ تا ۵ لیکرت ارزیابی شده‌اند. دو شاخص کجی و کشیدگی هر متغیر در بازه ۲- تا ۲ قرار داشته و بنابراین می‌توان پذیرفت که متغیرها از توزیع نرمال پیروی می‌کند. همچنین آزمون ضریب همبستگی پیرسون، رابطه دو به دو متغیرها را مورد بررسی قرار داده و نتایج نشان دهنده ارتباط مثبت معنی‌دار بین دو به دو متغیرهاست. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از نرم افزار اسپس پی اس اس^۱ استفاده شده است. تحلیل‌های آماری در دو سطح توصیفی و استنباطی (شامل همبستگی اسپیرمن و پیرسون، تحلیل واریانس و آزمون لون و رگرسیون خطی) صورت گرفته است.

یافته‌ها

پس از جمع‌آوری داده‌ها و بررسی مشخصات فردی پاسخگویان مشخص شد که حدود $57/6$ درصد نمونه‌ها مرد هستند. حدود 50 درصد پاسخگویان در گروه سنی 21 تا 40 سال قرار دارند. از نظر شغل، کشاورزان با 37 درصد و پس از آن دامداران با $16/3$ درصد دارای بیشترین نسبت نمونه هستند. کم‌ترین درصد نمونه را افراد بیکار ($5/4$ درصد) به خود اختصاص داده‌اند. به لحاظ وضعیت درآمدی نیز، حدود 31 درصد درآمدی بین یک تا یک و نیم میلیون دارند. افراد با تعداد اعضای خانواده 4 نفر بیشترین درصد ($42/4$) را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۶).

جدول ۶. توصیف متغیرهای جمعیت شناختی

متغیر	گروه	فراوانی	درصد	متغیر	گروه	فراوانی	درصد
۱	مرد	۵۳	۵۷/۶	درآمد	کمتر از ۵۰۰ هزار تومان	۱۲	۱۳/۰
	زن	۳۹	۴۲/۴		بین ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون تومان	۲۵	۲۷/۲
	کمتر از ۲۰ سال	۵	۵/۴		بین ۱ تا ۱/۵ میلیون تومان	۲۹	۳۱/۵
	۳۰-۲۱	۲۳	۲۵/۰		بین ۱/۵ تا ۲ میلیون تومان	۱۶	۱۷/۴
	۴۰-۳۱	۲۳	۲۵/۰		بیشتر از ۲ میلیون تومان	۱۰	۱۰/۹
۲	۵۰-۴۱	۲۲	۲۳/۹	بهداشت عمومی خانواده	۱ نفر	۱	۱/۱
	۶۰-۵۱	۱۴	۱۵/۲		۲ نفر	۶	۶/۵
	۷۰-۶۱	۵	۵/۴		۳ نفر	۲۳	۲۵/۰
	بیکار	۵	۵/۴		۴ نفر	۳۹	۴۲/۴
	کشاورز	۳۴	۳۷/۰		۵ نفر	۱۹	۲۰/۷
	دامدار	۱۵	۱۶/۳		۶ نفر	۳	۳/۳
	اداری	۴	۴/۳		۷ نفر و بیشتر	۱	۱/۱
۳	خدماتی	۱۲	۱۳/۰				
	خانه دار	۱۳	۱۴/۱				
	سایر	۹	۹/۸				

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

طبق داده‌های جمع‌آوری شده از خانوارهای روستاهای مورد مطالعه، ۷۹/۳ درصد افراد پاسخگو بیان کرده‌اند که تا به حال به فعالیت‌های گردشگری مشغول نبوده‌اند و ۲۰/۷ درصد افراد در حوزه گردشگری فعالیت‌هایی را انجام می‌دهند. از طرفی ۸۱/۵ درصد پاسخگویان بیان کرده‌اند که از اعضای خانوادشان در حوزه گردشگری هیچ‌گونه فعالیتی را انجام نمی‌دهند. این درحالی است که ۱۸/۵ درصد از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که حداقل یکی از اعضای خانواده شان در فعالیت‌های گردشگری مشغول به کار هستند. طبق اطلاعات بدست آمده اکثر کسانی که به فعالیت گردشگری مشغول هستند درآمد ماهانه‌شان بیشتر از یک میلیون تومان می‌باشد. از طرفی ۳۵/۹ درصد مردم محلی روستا بیان کرده‌اند که با گردشگرانی که وارد روستا شده‌اند درگیری (منازعه‌ای که منجر به درگیری فیزیکی و ثبت شکایت شده) داشته‌اند که عمده‌ترین دلایل این درگیری شامل؛ آسیب به سوئیت‌ها و استراحتگاه‌ها، آتش زدن زمین‌های کشاورزی، رعایت نکردن بهداشت محیط، بدون اجازه وارد باغ‌ها شدن، رعایت نکردن شئونات اسلامی، صدای بلند موزیک، آسب رساندن به محیط طبیعی روستا و ... می‌باشد.

با توجه به اطلاعات بدست آمده از مدیران روستایی، مبنی بر تعداد منازعات بین مردم محلی و گردشگران در طول یک سال ۱۲ بار بوده است که در روستاهای مورد مطالعه اتفاق افتاده است و از طرفی میزان هزینه‌های جمع‌آوری زباله‌های گردشگری در طول یک سال در ۴۰ درصد از روستاها ده میلیون تومان هزینه را بر دوش مدیران محلی داشته است. از طرفی از سوی مردم محلی هیچ خسارت مالی بر گردشگران محلی در روستاهای مورد مطالعه وارد نشده است. میزان هزینه برای جبران خرابکاری‌های گردشگران در طول یک سال بالغ بر ده میلیون تومان بوده است. از طرفی ۶۰ درصد از محدودیت‌های مدیریت محلی در زمینه گردشگری، کمبود بودجه بوده است که این عامل از مهم‌ترین معضلاتی می‌باشد که مدیران روستایی با آن رو به رو هستند. در زمینه فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در روستاهای مورد مطالعه اقداماتی مشاهده شده است از جمله شکستن سطل زباله بوده است که مدیران تمامی روستاهای مورد مطالعه در این زمینه پاسخ یکسانی را داده‌اند و مهم‌ترین اقدام مدیران محلی، نصب سطل زباله‌های فلزی در سطح روستا بوده است ولی محدودیتی که دهیاران در این زمینه دارند، کمبود بودجه می‌باشد و از طرفی هزینه بالای سطل زباله‌های فلزی است که باید به آن توجه خاصی شود.

در پاسخ مدیران محلی به شکست شیرهای آب در سطح روستا، تمامی دهیاران پاسخ یکسانی را داشته‌اند و بیان کرده‌اند که برخی گردشگران با اعمال ناپسندشان دست به شکست شیرهای آب و دستشویی می‌زنند که به همین منظور اقداماتی که دهیاران برای جلوگیری از این کار انجام می‌دهند این است که با نصب دوربین‌های مدار بسته در سطح روستا و از طرفی گذاشتن نگهبان باعث کاهش و جلوگیری از این اعمال می‌شوند ولی گذاشتن نگهبان هزینه‌های زیادی را برای مدیران به همراه دارد که این عامل محدودیت‌هایی را برای مدیران روستایی ایجاد کرده است.

از طرفی حک کردن نوشته یا شکل با چاقو بر روی درختان یکی دیگر از فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در روستاهای مورد مطالعه می‌باشد که این اتفاق طبق پاسخ دهیاران در تمامی روستاها روی داده است و اقداماتی که دهیاران برای جلوگیری از این فعالیت خرابکارانه انجام می‌دهند، فرهنگ سازی، تذکر دادن افراد محلی به گردشگران، حصار کشیدن دور باغ‌ها و نصب تابلوها در سطح روستا، بکارگیری مامور و نگهبان محلی در سطح روستاها می‌باشد. یکی دیگر از فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران، نوشتن

روی آثار تاریخی و طبیعی می‌باشد که این اتفاق طبق اطلاعات بدست آمده از مدیران روستایی در ۷۰ درصد روستاهای مورد مطالعه اتفاق می‌افتد. اقداماتی که مدیران محلی برای جلوگیری از این کار انجام داده‌اند، نصب دوربین مداربسته در سطح روستا بوده است. ولی همواره عدم بودجه در روستاها باعث محدودیت‌هایی در این رابطه برای مدیران محلی شده است. از چالش‌های مهم فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران که در سال‌های اخیر افزایش نیز یافته است، ریختن زباله و پسماندها در سطح روستاها می‌باشد که این چالش به گفته‌ی دهیاران در تمامی روستاهای مورد مطالعه وجود دارد. اقداماتی که مدیران محلی در این رابطه انجام داده‌اند شامل، تبلیغ در جهت دفع صحیح زباله‌ها، وجود سطل زباله در سطح روستاها، فرهنگ سازی مناسب در بین ساکنین و گردشگران و... می‌باشد. ولی همواره این اقدامات با محدودیت‌هایی همراه می‌باشد که از جمله، صعب‌العبور بودن اکثر کوچه‌های روستا برای حمل زباله‌ها، مشکلات مالی در جهت نصب سطل‌های زباله و... است.

از دیگر معضلات فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران، روشن کردن آتش در محیط روستا و اماکن طبیعی می‌باشد که به گفته‌ی مدیران محلی در ۹۰ درصد از روستاها این معضل همواره وجود دارد و اقداماتی که در جهت کاهش این معضل انجام می‌دهند عبارت است از، قرار دادن محل‌های مخصوص برای برافروختن آتش، نصب تابلو برای جلوگیری از روشن کردن آتش، استخدام مامور و نگهبان در سطح روستا می‌باشد. و محدودیت مهمی که مدیران محلی با آن روبه رو هستند، همواره عدم بودجه برای استخدام مامور و توجه نکردن اکثر گردشگران است. از چالش‌های بسیار مخرب فرهنگی در روستاهای مورد مطالعه مصرف مشروبات الکلی توسط گردشگران می‌باشد که این چالش باعث تخریب فرهنگ ساده زیستی در جامعه روستایی می‌شود و از طرفی در ۹۰ درصد از روستاها این چالش وجود دارد و آثار مخرب زیادی را به همراه داشته است. اقداماتی که مدیران محلی در این رابطه انجام داده‌اند عبارت است از، برخورد جدی با این افراد، شناسایی فروشندگان این مواد در سطح روستا و معرفی آن‌ها به پلیس، نظارت بر مراسم‌هایی که در باغات صورت می‌گیرد و... می‌باشد. از طرفی مهم‌ترین محدودیتی که در این

رابطه مدیران محلی با آن رو به روهستند، زیاد بودن فروشندگان الکلی در روستاها و شهرهای نزدیک به این روستاها می‌باشد.

از دیگر معضلات مهم فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در سطح روستاهای مورد مطالعه شامل، رها کردن بطری مشروبات، مصرف مواد مخدر، انداختن ته مانده سیگار و لوله مواد مخدر در محیط روستا، شکستن جداول خیابان‌ها، داد زدن و عربده‌کشی، پخش موزیک با صدای بلند، پوشش نامتعارف گردشگران، شکست شاخه درختان برای آتش، اتراق کردن روی چمن و فضای سبز، بی توجهی به قوانین، وارد شدن به مکان‌های ممنوعه، چیدن گل‌ها، رها کردن حیوانات خانگی در مکان‌های عمومی، اسکیت بازی در مناطق ممنوع، نشستن روی سکوه‌های ممنوعه از جمله اقدامات خرابکارانه گردشگران در محیط روستاهای مورد مطالعه که مقصد گردشگری هستند می‌باشد. در مجموع بیشترین فعالیت و ندادفهرستی و خرابکارانه گزارش شده از گردشگران روستایی توسط مدیران محلی عبارت است از پراکندن زباله در روستا و محیط‌های اطراف آن (برابر با ۱۰۰ درصد) می‌باشد. در رتبه بعدی بیشتر حرکت و ندادفهرستی گردشگران در محیط‌های روستایی، استفاده از مشروبات الکلی و همچنین مواد مخدر و رها کردن زباله- های ناشی از آن در محیط (برابر با ۹۳/۳۳ درصد) می‌باشد (جدول ۷). با توجه به آن چه که گفته شد مدیران محلی نیز اقداماتی برای جلوگیری از این معضلات انجام می‌دهند که شامل، برخورد قاطع با گردشگران، جریمه گذاشتن برای رانندگان خاطی، برخورد با خلافکاران، فرهنگ سازی، نصب بنرهای تبلیغاتی مناسب در جهت رعایت شئون اسلامی، استخدام مامور و نگهبان، جلوگیری از ورود گردشگران به باغات روستاییان و ... می‌باشد. همان‌طور که اشاره شد، مهم‌ترین محدودیتی که مدیران محلی با آن رو به رو هستند، عدم بودجه کافی در روستاها می‌باشد که باید دولت مردان و برنامه‌ریزان کشور به آن توجه داشته باشند.

جدول ۷. فهرست فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران در مقصدهای گردشگری روستایی

فهرست خرابکاری ها	فروانی	درصد	فهرست خرابکاری ها	فروانی	درصد
شکستن صندلی	۱۱	۷۳/۳۳	پخش موزیک با صدای بلند	۱۳	۸۶/۶۷
شکستن سطل زباله	۱۲	۸۰	پوشش نامتعارف گردشگران	۸	۵۳/۳۳
شکستن لامپ	۸	۵۳/۳۳	شکستن شاخه درختان برای آتش	۱۰	۶۶/۶۷

ادامه جدول ۷

فهرست خرابکاری‌ها	فروانی	درصد	فهرست خرابکاری‌ها	فروانی	درصد
کندن شیرهای دستشویی و آبخوری	۱۳	۸۶/۶۷	اتراق کردن روی چمن و فضای سبز	۱۲	۸۰
حک کردن روی درخت‌ها	۱۲	۸۰	بی توجهی به قوانین	۱۰	۶۶/۶۷
نوشتن روی آثار تاریخی و طبیعی	۱۴	۹۳/۳۳	وارد شدن به مکان‌های ممنوعه	۱۱	۷۳/۳۳
ریختن زباله در محیط	۱۵	۱۰۰	چیدن گل‌ها	۹	۶۰
برافروختن آتش در مکان‌های ممنوعه و طبیعی	۱۳	۸۶/۶۷	رها کردن حیوانات خانگی در مکان‌های عمومی	۶	۴۰
مصرف مشروبات الکلی	۱۴	۹۳/۳۳	دوچرخه سواری و اسکیت بازی در مناطق ممنوع	۴	۲۶/۶۷
رها کردن بطری مشروبات در محیط	۱۴	۹۳/۳۳	نشستن روی سکوه‌های ممنوعه	۴	۲۶/۶۷
مصرف مواد مخدر و سیگار	۱۴	۹۳/۳۳	نمایش روابط نامناسب بین زنان و مردان	۷	۵۶/۶۷
انداختن ته مانده سیگار و لوله مواد مخدر در محیط	۱۳	۸۶/۶۷	سرقت	۵	۳۳/۳۳
شکستن جداول خیابان‌ها	۳	۲۰	مزاحمت برای زنان روستایی	۴	۲۶/۶۷
داد زدن و عربده کشی	۱۱	۷۳/۳۳			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

بررسی میانگین شاخص‌های روحیه گردشگری و تاب‌آوری مردم محلی

برای بررسی میانگین‌های شاخص‌های تحقیق از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. قبل از استفاده از این آزمون ابتدا نیاز است که به بررسی مفروضات این آزمون پرداخته شده است. مقیاس متغیر موردنظر باید کمی و در سطح سنجش فاصله‌ای/ نسبی باشد. توزیع داده‌ها باید به صورت نرمال باشد. چنانچه این توزیع نرمال نباشد، باید از معادل ناپارامتری آن یعنی آزمون دوجمله‌ای/ نسبت^۱ برای مقیاس اسمی و آزمون کای اسکوئر^۲ برای مقیاس ترتیبی، استفاده شود. دانستن مقدار مفروض و نظری لازم است. چون اگر مقدار آن را ندانیم امکان نتیجه‌گیری و تفسیر درست نتایج وجود ندارد (حبیب پور و صفری، ۱۳۸۸: ۵۳۸). بنابراین با توجه به این‌که شاخص‌های روحیه گردشگری و تاب‌آوری مردم محلی حاصل ترکیب گویه‌ها می‌باشند که حاصل آن شاخص‌هایی با مقیاس فاصله‌ای است، نرمال بودن شاخص‌های

1. Binominal
2. Chi- Square

تحقیق و دانستن مقدار مفروض و نظری که میانه نظری ۳ می‌باشد، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. میانگین محاسبه شده شاخص‌های روحیه گردشگری‌پذیری و تاب آوری مردم روستاییان با میانگین فرضی (۳) سنجش شده و ثابت می‌شود که میانگین واقعی نظر کل پاسخگویان در تمام شاخص‌های روحیه گردشگری‌پذیری و تاب آوری مردم محلی از ۳ بزرگتر و در حد متوسط به بالا است و با توجه به میزان معناداری به دست آمده برای تمام شاخص‌ها که کمتر از ۰/۰۵ است، لذا نتایج قابلیت تعمیم به کل جامعه را دارد. بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد که پایین‌ترین میانگین مربوط به شاخص تحمل ناهنجاری-های اجتماعی ناشی از حضور گردشگران (مشروبات الکلی، موزیک با صدای بلند، حجاب نامناسب و...) با میانگین ۲/۲۱۶ می‌باشد. لذا مردم محلی در برابر ناهنجاری‌های غیر معمولی گردشگران از تاب آوری برخوردار نمی‌باشند (جدول ۸).

جدول ۸. بررسی میانگین شاخص‌های روحیه گردشگری‌پذیری و تاب آوری مردم محلی

(آزمون T یک نمونه‌ای)

شاخص	میانگین	انحراف از معیار	آماره T	درجه آزادی	معناداری	اختلاف از میانگین	اختلاف از فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد		شاخص‌های روحیه گردشگری‌پذیری
							پایین	بالا	
موافقت با تداوم حضور گردشگر	۴/۵۷۳	۰/۷۶۵	۷/۲۳۴	۹۱	۰/۰۰۰	۰/۷۵۴	۰/۳۴۶	۰/۶۴۸	
ارایه خدمات به گردشگران	۳/۳۸۶	۰/۷۹۳	۷/۶۳۴	۹۱	۰/۰۰۰	۰/۳۶۴	۰/۲۹۳	۰/۴۷۶	
مهم نبودن اثرات منفی گردشگران	۳/۵۳۸	۰/۷۲۴	۲۳/۴۹۴	۹۱	۰/۰۰۰	۱/۱۴۳	۰/۹۶۵	۱/۱۴۲	
تلاش برای آگاه سازی گردشگران	۳/۸۷۴	۰/۶۳۲	۲۲/۷۳۸	۹۱	۰/۰۰۰	۰/۹۸۲	۰/۸۲۶	۰/۹۸۷	
اقدام برای برطرف سازی نشانه های خرابکارانه	۳/۷۶۵	۰/۷۵۷	۱۶/۵۳۱	۹۱	۰/۰۰۰	۰/۸۳۱	۰/۷۳۱	۰/۹۳۱	
شرکت در دوره های راهنمای گردشگر	۳/۰۳۵	۰/۸۱۵	۱۲/۴۲۶	۹۱	۰/۰۰۰	۰/۶۳۸	۰/۵۴۳	۰/۷۴۳	
علاقه مندی به فرهنگ های دیگر	۳/۵۲۷	۰/۹۲۵	۷/۵۹۸	۹۱	۰/۰۰۰	۰/۴۷۵	۰/۳۴۵	۰/۵۶۵	

ادامه جدول ۸

اختلاف از فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد	اختلاف از میانگین		معناداری	درجه آزادی	آماره T	انحراف از معیار	میانگین	شاخص
	پایین	بالا						
۰/۳۶۸	۰/۴۵۷	۰/۳۴۷	۰/۰۰۰	۹۱	۶/۷۳۳	۰/۶۹۸	۳/۵۴۳	میزان انعطاف پذیری فرهنگی (موزیک، رقص و..)
۱/۲۵۴	۰/۸۸۶	۱/۸۷۶	۰/۰۰۰	۹۱	۲۴/۲۳۳	۰/۷۵۴	۴/۶۵۴	میزان پذیرش فرهنگ های گوناگون
۰/۸۹۲	۰/۲۶۵	۰/۲۳۵	۰/۰۰۰	۹۱	۲۱/۵۳۳	۰/۵۹۸	۳/۸۴۲	انعطاف پذیری در برابر الودگی محیط زندگی (زیاله و..)
۰/۸۳۶	۰/۶۵۴	۰/۳۴۵	۰/۰۰۰	۹۱	۱۴/۲۳۴	۰/۸۱۲	۳/۳۶۵	انعطاف پذیری در برابر تخریب های زیست محیطی
۰/۶۷۴	۰/۷۶۶	۰/۵۷۲	۰/۰۰۰	۹۱	۱۳/۳۴۴	۰/۸۶۴	۳/۲۷۴	انعطاف پذیری روانی (تحت شعاع قرار نگرفتن در برابر گردشگران، ثبات شخصیتی و اعتقادی)
۰/۶۵۴	۰/۴۲۳	۰/۴۲۲	۰/۰۰۰	۹۱	۹/۸۷۶	۰/۸۹۳	۲/۲۱۶	تحمل ناهنجاری های اجتماعی ناشی از حضور گردشگران (مشروبات الکلی، موزیک با صدای بلند، حجاب نامناسب و..)
۰/۵۳۲	۰/۳۴۵	۰/۲۳۴	۰/۰۰۰	۹۱	۶/۵۳۳	۰/۸۱۰	۳/۵۲۳	تامین نیاز گردشگران
۱/۲۳۱	۰/۶۶۵	۱/۷۶۵	۰/۰۰۰	۹۱	۲۴/۲۳۴	۰/۷۵۲	۴/۸۴۳	مقاومت در برابر گردشگران برای حفظ ارزش های اجتماعی- فرهنگی

شاخص های تاب آوری اجتماعی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

بررسی توصیفی داده‌های جمع آوری شده نشان داد که بیشترین تعداد فعالیت‌های خرابکارانه در روستای دربهشت گزارش شده است. بر این اساس بیشترین درگیری و اختلافات گزارش شده با مردم محلی نیز به تعداد ۳۹ مورد در همین روستا می‌باشد. بالاترین میانگین روحیه گردشگرپذیری با میانگین ۴/۵۵ و بالاترین میزان تاب آوری روستاییان با میانگین ۴/۱۸ مربوط به روستای دیزباد می‌باشد (جدول ۹).

جدول ۹. شاخص‌های توصیفی متغیرها به تفکیک روستاها

روستا	فعالیت‌های خرابکارانه	درگیری با گردشگران	روحیه گردشگری		تاب آوری اجتماعی	
			میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
اسحق آباد	۱۳	۱۸	۴/۴۲	۰/۳۱	۳/۹۸	۰/۳۱
بوژان	۱۶	۲۸	۴/۰۱	۰/۴۴	۴/۰۲	۰/۵۱
دربهشت	۲۳	۳۹	۴/۱۴	۰/۴۶	۳/۹۴	۰/۳۶
دیزباد	۲۲	۱۲	۴/۵۵	۰/۱۶	۴/۱۸	۰/۲۵
کلیدر	۱۹	۱۷	۳/۹۷	۰/۳۴	۳/۶۶	۰/۴۰
کل	۹۳	۱۱۳	۴/۲۶	۰/۴۱	۳/۹۸	۰/۳۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

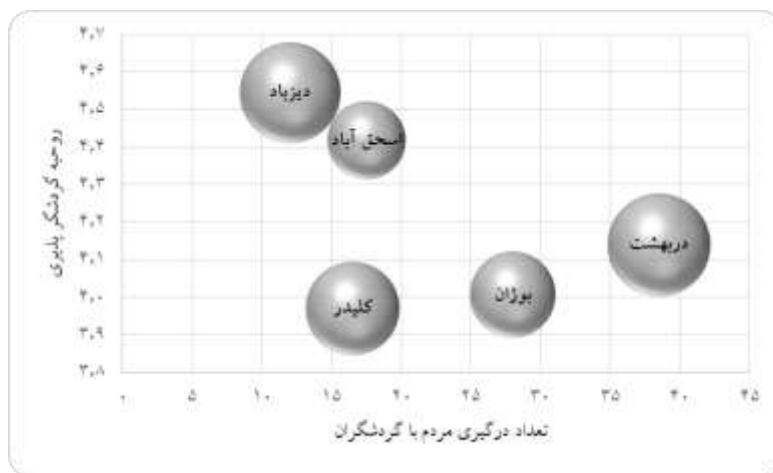
در ادامه به بررسی رابطه فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران و تعداد منازعه‌های مردم و گردشگران با متغیر روحیه گردشگری و تاب آوری پرداخته شد. با توجه به این که تعداد فعالیت‌های خرابکارانه و تعداد درگیری مردم با گردشگران در مقیاس ترتیبی است، لذا از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. بر اساس نتایج ملاحظه می‌شود که بین روحیه گردشگری و درگیری مردم با گردشگران رابطه معکوس معنی‌دار با شدت $0/287$ وجود دارد، به طوری که با افزایش روحیه گردشگری، تعداد درگیری با مردم کاهش می‌یابد، اما تاب آوری اجتماعی رابطه معنی‌داری با هیچ یک از دو متغیر تعداد فعالیت‌های خرابکارانه و تعداد درگیری مردم با گردشگران را نشان نداد. همچنین آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی همبستگی دو متغیر تعداد فعالیت‌های خرابکارانه با تعداد درگیری مردم محلی با گردشگران نشان داد که معنی‌دار نبوده و لذا فعالیت‌های خرابکارانه منجر به درگیری‌های جدی و قابل توجه با مردم محلی نشده است و به عبارت دیگر مردم محلی کمتر تمایل به درگیری با گردشگران داشته‌اند (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. رابطه بین تعداد فعالیت‌های خرابکارانه و درگیری با گردشگران با متغیرهای پژوهش

روستا		تعداد فعالیت‌های خرابکارانه	تعداد درگیری مردم با گردشگران
روحیه گردشگری	ضریب همبستگی (اسپیرمن)	۰/۰۵۵-	۰/۲۸۷-*
	p	۰/۶۰۲	۰/۰۰۶
تاب آوری اجتماعی	ضریب همبستگی (اسپیرمن)	۰/۰۳۲	۰/۰۳۳-
	p	۰/۷۶۰	۰/۷۵۵
تعداد فعالیت‌های خرابکارانه	ضریب همبستگی (پیرسون)	-	۰/۹۵۳
	p	-	۰/۸۲۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

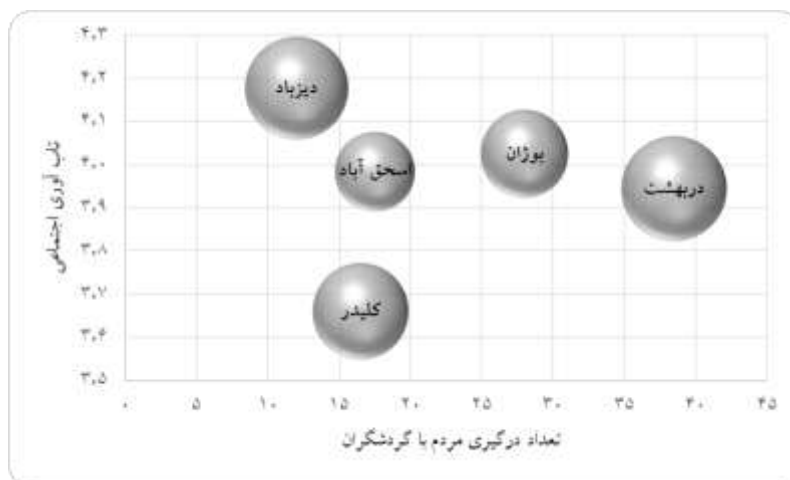
در شکل ۱، محور افقی تعداد درگیری مردم با گردشگران و محور عمودی روحیه گردشگرپذیری در هر روستا است، قطر حباب‌ها در هر روستا نیز تعداد فعالیت‌های خرابکارانه را نشان می‌دهد، بر این اساس روستای اسحق آباد از نظر تعداد درگیری مردم با گردشگران و تعداد فعالیت‌های خرابکارانه از وضعیت مناسب‌تری برخوردار است، همچنین روحیه گردشگرپذیری در این روستا مناسب است. به غیر از روستای کلیدر، ملاحظه می‌شود که در روستاها با روحیه گردشگرپذیری بالاتر، تعداد درگیری مردم با گردشگران کمتر است.

شکل ۱. نمودار حبابی بین سه متغیر تعداد درگیری مردم با گردشگران، تعداد خرابکاری در روستا و روحیه

گردشگری (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

هم‌چنین در شکل ۲، محور افقی تعداد درگیری مردم با گردشگران و محور عمودی تاب آوری اجتماعی در هر روستا است، قطر حباب‌ها در هر روستا نیز تعداد فعالیت‌های خرابکارانه را نشان می‌دهد، بر این اساس به غیر از روستای کلیدر، سایر روستاها تفاوت زیادی از نظر تاب آوری اجتماعی نشان نمی‌دهند و هرچند که در سه روستای بوژان، در بهشت، اسحق آباد میزان تاب آوری اجتماعی بسیار نزدیک است، لیکن تعداد درگیری مردم (محور افقی) مقادیر متفاوتی برای هر روستا را نشان می‌دهد، هم‌چنین قطر حباب‌ها (فعالیت‌های خرابکارانه) نیز متفاوت است، بنابراین تفاوت محسوسی بین تعداد درگیری مردم و تاب آوری اجتماعی مشاهده نمی‌شود، هم‌چنین بین تعداد فعالیت‌های خرابکارانه و تاب آوری اجتماعی نیز تفاوتی ملاحظه نمی‌شود.

شکل ۲. نمودار حبابی بین سه متغیر تعداد درگیری مردم با گردشگران، تعداد خرابکاری در روستا و تاب آوری اجتماعی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

بررسی متغیرهای جمعیت شناختی و متغیرها

باتوجه به نرمال بودن سه متغیر، با استفاده از آزمون تی دو نمونه مستقل، میانگین متغیرها در دو گروه جنسیت مقایسه شد، ابتدا همگنی واریانس‌ها با آزمون لون تایید شد و سپس از آماره آزمون تی با فرض برابری واریانس‌ها استفاده شد. با توجه به نتایج حاصله، دو متغیر روحیه گردشگری و تاب آوری اجتماعی در گروه‌های جنسیتی تفاوت معنی‌داری نداشتند ($p > 0/05$) (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. مقایسه میانگین متغیرها به تفکیک جنسیت

متغیر	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون لون		آزمون t		
					آماره آزمون	P	آماره t	df	p
روحیه گردشگر پذیری	مرد	۵۳	۴/۲۵	۰/۴۱	۰/۰۱۸	۰/۸۹۴	-۰/۱۶۴	۹۰	۰/۸۷۰
	زن	۳۹	۴/۲۶	۰/۴۲					
تاب آروری اجتماعی	مرد	۵۳	۳/۹۷	۰/۴۲	۲/۳۷۶	۰/۱۲۷	-۰/۱۱۹	۹۰	۰/۹۰۶
	زن	۳۹	۳/۹۸	۰/۳۵					

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

باتوجه به نرمال بودن سه متغیر، با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه، میانگین متغیرها در گروه‌های سنی مقایسه شد، ابتدا همگنی واریانس‌ها در گروه‌های سنی با آزمون لون در هر متغیر تایید شد و سپس از آماره آزمون فیشر استفاده شد. باتوجه به نتایج جدول فوق، متغیر تاب آوری اجتماعی تفاوت معنی‌داری را در گروه‌های سنی نشان ندادند، ($p > 0.05$) روحیه گردشگری در گروه‌های سنی مختلف، تفاوت معنی‌داری داشت، بطوریکه گروه ۲۱ تا ۳۰ سال به طور معنی‌داری روحیه گردشگرپذیری کمتری را نسبت به افراد در سنین ۶۱ تا ۷۰ سال نشان داد (جدول ۱۲).

جدول ۱۲. مقایسه میانگین متغیرها به تفکیک گروه‌های سنی

متغیر	گروه سنی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره F	P	آزمون تعقیبی
روحیه گردشگر پذیری	کمتر از ۲۰ سال	۵	۴/۲۹	۰/۲۵	۳/۲۷۲	۰/۰۰۹	۲ < ۶
	۲۱ تا ۳۰ سال	۲۳	۳/۹۹	۰/۴۷			
	۳۱ تا ۴۰ سال	۲۳	۴/۳۰	۰/۳۲			
	۴۱ تا ۵۰ سال	۲۲	۴/۳۷	۰/۳۶			
	۵۱ تا ۶۰ سال	۱۴	۴/۳۳	۰/۴۵			
	۶۱ تا ۷۰ سال	۵	۴/۵۲	۰/۱۸			
تاب آروری اجتماعی	کمتر از ۲۰ سال	۵	۳/۸۱	۰/۲۷	۰/۷۰۲	۰/۶۲۳	-
	۲۱ تا ۳۰ سال	۲۳	۳/۹۴	۰/۳۹			
	۳۱ تا ۴۰ سال	۲۳	۳/۹۳	۰/۳۸			
	۴۱ تا ۵۰ سال	۲۲	۴/۰۰	۰/۴۳			
	۵۱ تا ۶۰ سال	۱۴	۴/۰۶	۰/۴۴			
	۶۱ تا ۷۰ سال	۵	۴/۱۸	۰/۱۹			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

باتوجه به نرمال بودن سه متغیر، با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه، میانگین متغیرها در گروه‌های

درآمدی مقایسه شد، ابتدا همگنی واریانس‌ها در گروه‌های سنی با آزمون لون در هر متغیر تایید شد و سپس از آماره ازمون فیشر استفاده شد. نتایج مندرج در جدول فوق نشان می‌دهد که متغیر تاب آوری اجتماعی تفاوت معنی‌داری را در گروه‌های درآمدی نشان ندادند، روحیه گردشگری در گروه‌های درآمدی مختلف، تفاوت معنی‌داری داشت، به طوری که افراد در گروه درآمدی ۵۰۰ هزار تا یک میلیون تومان به طور معنی‌داری روحیه گردشگری کمتری را نسبت به افراد با درآمد بیش از ۲ میلیون نشان داد (جدول ۱۳).

جدول ۱۳. مقایسه میانگین متغیرها به تفکیک گروه‌های درآمدی

متغیر	گروه درآمدی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره F	P	آزمون تعقیبی
روحیه گردشگر پذیری	کمتر از ۵۰۰ هزار تومان	۱۲	۴/۲۱	۰/۴۳	۲/۵۸۰	۰/۰۴۳	۲ < ۵
	بین ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون تومان	۲۵	۴/۱۶	۰/۴۳			
	بین ۱ تا ۱/۵ میلیون تومان	۲۹	۴/۱۹	۰/۳۹			
	بین ۱/۵ تا ۲ میلیون تومان	۱۶	۴/۳۶	۰/۴۱			
	بیشتر از ۲ میلیون تومان	۱۰	۴/۵۸	۰/۱۵			
تاب آوری اجتماعی	کمتر از ۵۰۰ هزار تومان	۱۲	۳/۹۲	۰/۵۰	۰/۹۶۴	۰/۰۴۳	-
	بین ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون تومان	۲۵	۴/۰۴	۰/۳۱			
	بین ۱ تا ۱/۵ میلیون تومان	۲۹	۳/۹۳	۰/۴۰			
	بین ۱/۵ تا ۲ میلیون تومان	۱۶	۳/۹۰	۰/۴۵			
	بیشتر از ۲ میلیون تومان	۱۰	۴/۱۵	۰/۳۰			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

باتوجه به نرمال نبودن تعداد اعضای خانواده، از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن برای بررسی ارتباط تعداد اعضای خانواده و متغیرهای پژوهش استفاده شد. ارتباط بین تعداد اعضای خانواده با میزان روحیه گردشگری و تاب آوری اجتماعی، مستقیم و معنی‌دار به ترتیب با شدت‌های ۰/۳۱۴ و ۰/۲۳۲ وجود دارد، یعنی با افزایش تعداد اعضای خانواده روحیه گردشگری و تاب آوری اجتماعی نیز افزایش می‌یابد (جدول ۱۴).

جدول ۱۴. بررسی ارتباط متغیرهای پژوهش و تعداد اعضای خانواده

تعداد اعضای خانواده	روحیه گردشگری		تاب آوری اجتماعی	
	ضریب همبستگی	پی مقدار	ضریب همبستگی	پی مقدار
	۰/۳۱۴**	۰/۰۰۲	۰/۲۳۲*	۰/۰۲۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

هم‌چنین با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف نرمال بودن داده‌ها مورد آزمون و تایید قرار گرفت. در ادامه تست مدل کلی نشان داد که متغیر مستقل (فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران) بر روی متغیرها ملاک (روحیه گردشگرپذیری و تاب آوری مردم محلی) تاثیر معنادار دارد. همانطوری که مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و نشان از معنادار بودن مدل رگرسیون برای هر دو متغیر وابسته می‌باشد. یعنی متغیر پیش بین فعالیت‌های خرابکارانه بر متغیر روحیه گردشگرپذیری و تاب آوری مردم محلی تاثیرگذار می‌باشد. شاخص R^2 (ضریب تعیین چندگانه) مشخص کننده درصد تغییرات متغیر ملاک یا وابسته توسط متغیر پیش بین می‌باشد. به عبارت دیگر متغیر پیش بین چند درصد توانایی برازش متغیر وابسته را دارد. در این پژوهش این مقدار در مدل رگرسیون روحیه گردشگرپذیری برابر با ۰/۵۱ می‌باشد به این معنا که فعالیت‌های خرابکارانه ۴۹ درصد توانایی پیش بینی روحیه گردشگرپذیری را داشته و باقیمانده مربوط به سایر عوامل می‌باشد (جدول ۱۵).

جدول ۱۵. نتایج رگرسیون عامل فعالیت‌های خرابکارانه بر روحیه گردشگرپذیری

مدل ۱	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	r	R2	R تعدیل شده	معناداری
رگرسیون	۲۶۵۴۸/۱	۱	۹۸۴۳/۹۱	۴۳/۲۱	۰/۶۴	۰/۵۱	۰/۴۹	۰/۰۰۱
باقیمانده	۳۵۲۸۴/۶۴	۹۱	۲۷۶/۲۳					
کل	۶۱۸۳۲/۷۴	۹۲						

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

هم‌چنین مقدار ضریب تعیین چندگانه در مدل رگرسیون تاب آوری مردم محلی برابر با ۰/۳۲ می‌باشد به این معنا که فعالیت‌های خرابکارانه ۳۰ درصد توانایی پیش‌بینی تاب آوری مردم محلی را داشته و باقیمانده مربوط به سایر عوامل می‌باشد (جدول ۱۶).

جدول ۱۶. نتایج رگرسیون عامل فعالیت‌های خرابکارانه بر روحیه تاب آوری مردم محلی

مدل ۲	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	r	R2	R تعدیل شده	معناداری
رگرسیون	۳۷۲۱۶/۲	۱	۹۹۸۳/۸۷	۵۳/۶۱	۰/۵۳	۰/۳۲	۰/۳۰	۰/۰۰۱
باقیمانده	۴۲۵۹۳/۵۲	۹۱	۳۲۶/۱۲					
کل	۷۹۸۰۹/۷۲	۹۲						

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

در ادامه برای مشخص کردن میزان تاثیرگذاری متغیر وابسته بر متغیر مستقل از مقدار بتای مدل رگرسیون استفاده می‌شود. همانطوری که نتایج جدول زیر نشان می‌دهد، نتایج در سطح آلفا ۰/۰۵ معنادار بوده و این نشان دهنده این می‌باشد که میزان روحیه گردشگری پذیری مردم محلی و تاب آوری آن‌ها متأثر از فعالیت‌های خرابکارانه گردشگران می‌باشد (جدول ۱۷).

جدول ۱۷. ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و آماره تی متغیرهای مدل

سطح معناداری	معناداری	آماره t	ضرایب رگرسیون		متغیر پیش بین	متغیر وابسته و مدل
			استاندارد شده	استاندارد نشده		
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۱۶/۹۷	-	۱۳۹/۱۶	مقدار ثابت	مدل ۱
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۶/۰۸	۰/۲۶	۰/۱۲	فعالیت های خرابکارانه	متغیر روحیه گردشگری پذیری
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۱۸/۳۷	-	۱۴۱/۱۲	مقدار ثابت	مدل ۲
۰/۰۵	۰/۰۰۱	۳/۱۴	۰/۱۵	۰/۸	فعالیت های خرابکارانه	متغیر تاب آوری مردم محلی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری و پیشنهادت

گردشگری به عنوان اقتصاد اصلی و گاه‌جا جایگزین برای مقصدهای داری پتانسیل بشمار می‌آید. به همین دلیل مقصدهای مختلف دائما در حال رقابت برای افزایش تعداد گردشگران می‌باشند تا از آورده‌های اقتصادی آن‌ها بهره بگیرند. اما نکته اساسی این‌که، ضرورتا همیشه توسعه گردشگری نمی‌تواند منشاء اثرات مثبت برای مقصدها باشد. زیرا گردشگران عمدتا با هدف لذت جویی و فرهنگ‌ها و خواسته‌های متفاوت وارد یک مقصد می‌شوند و زمان گردشگری خود را به عنوان اوقات آزادی شخصی برای فراغت و خوشگذرانی در نظر می‌گیرند و این در صورتی است که در همان زمان، مردم محلی مقصدها مشغول فعالیت و زندگی روزمره خود می‌باشند. این تضاد می‌تواند شکل دهنده رنج متقابل میزبان و میهمان از یکدیگر را فراهم سازد. بخصوص در برخی از مواقع گردشگران، در مقصدها به علت احساس آزادی بیش از حد، اقدام به فعالیت‌ها و حرکات خارج از عرف اجتماع محلی می‌کنند که همخوان با ساختارهای اجتماعی و فرهنگی مردم محلی نمی‌باشد. در برخی از زمان‌ها، اقدامات نامتعارف گردشگران، شدت پیدا کرده و حتی شکل تخریب‌های فیزیکی نیز به خود می‌گیرد. این حرکات عمدتا در گروه جوانان و به ویژه مردها بیشتر قابل مشاهده می‌باشد و برخی از این اقدامات آگاهانه و برخی از آن‌ها ناآگاهانه می‌باشد. در

هر صورت، این اقدامات، در ادبیات علمی تحت عنوان وندالیسم گردشگری شناخته می‌شود که توسط گردشگران در مقصدها می‌تواند رخ دهد. محیط‌های روستایی مقصد گردشگری، به جهت باز بودن فضای آن و خارج از کنترل‌های امنیتی و پلیسی و اجتماعی بودن بستر مناسبی را برای حرکت‌های وندافهرستی برخی گردشگران فراهم می‌سازد. تداوم چنین اقداماتی در بلند مدت علاوه بر ایجاد رنجش مردم محلی، منجر به از دست رفتن شهرت مقصد و حتی بدنامی آن نیز می‌گردد. در محیط‌های روستایی به جهت کوچک بودن آن و حاکمیت ساختارهای سنتی، ممکن است با واکنش‌های تند و صریح و سریع در مواجهه با حرکت‌های وندالی را سبب شود. هم‌چنین تداوم وندالیسم و فعالیت‌های خرابکارانه ممکن است منجر به کاهش روحیه مهمان نوازی و گردشگرپذیری توسط مردم محلی گردد. زیرا در محیط‌های اجتماعی کوچک و سنتی، عمدتاً پذیرش میزبانان محلی در رابطه با اقدامات نامتعارف بسیار کم بوده و لذا از سطح تاب آوری پایینی برخوردار می‌باشند. بر این اساس، این مطالعه به بررسی اثر فعالیت‌های خرابکارانه و وندافهرستی گردشگران در مقصدهای روستایی بر روحیه گردشگرپذیری و تاب آوری مردم محلی متمرکز می‌باشد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بیشترین فعالیت وندافهرستی مشاهده شده از گردشگران، پراکندن زباله در روستا و محیط‌های اطراف آن و استفاده از مشروبات الکلی و همچنین مواد مخدر و رها کردن زباله‌های ناشی از آن در محیط می‌باشد که بیشتر در روستای دربهشت اتفاق افتاده است. میانگین‌های مربوط به روحیه گردشگرپذیری و تاب آوری مردم محلی نیز به جز یک مورد (تحمل ناهنجاری‌های اجتماعی ناشی از حضور گردشگران (مشروبات الکلی، موزیک با صدای بلند، حجاب نامناسب و...) بالاتر از حد متوسط یعنی ۳ می‌باشد که ناهمسو با نتایج مطالعه باهاتی و پیرس^۱، ۲۰۱۷ می‌باشد. زیرا گردشگران در محیط‌های روستایی کمتر اقدام به ایجاد آسیب‌های فیزیکی می‌کنند. هم‌چنین نتایج بررسی همبستگی نشان داد بین دو متغیر روحیه گردشگری و درگیری مردم با گردشگران رابطه معکوس معنی‌دار با شدت ۰/۲۸۷ وجود دارد، بطوری‌که با افزایش روحیه گردشگری، تعداد درگیری با مردم کاهش می‌یابد. دلیل آن می‌تواند، افزایش وابستگی اقتصاد روستایی از نظر مردم به گردشگری بوده و آن‌ها با روحیه گردشگران خود را منطبق کرده باشند و آن را به عنوان یک سبک زندگی پذیرفته باشند. به

لحاظ جنسی بین نمونه‌ها، از لحاظ روحیه گردشگری‌پذیری و تاب آوری تفاوت وجود ندارد. اما به لحاظ گروه‌های سنی، بین نمونه‌ها در زمینه روحیه گردشگری با یکدیگر تفاوت داشته و گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال که عمدتاً جوانان را شامل می‌شوند، از روحیه گردشگری پایینی برخوردار می‌باشند. دلیل آن می‌تواند، تعصبات و غرورهای جوانی آن‌ها نسبت به محیط روستا باشد. همچنین برای تحلیل اثر متغیر مستقل (فعالیت‌های خرابکارانه) بر وابسته (روحیه گردشگری‌پذیری و تاب آوری مردم محلی) از آزمون رگرسیون استفاده شد. از آنجائیکه مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و نشان از معنادار بودن مدل رگرسیون برای هر دو متغیر وابسته می‌باشد. یعنی متغیر پیش بین فعالیت‌های خرابکارانه بر متغیر روحیه گردشگری‌پذیری و تاب آوری مردم محلی تاثیرگذار می‌باشد. نتایج به دست آمده بطور کلی همسو با یافته‌های باهاتی و پیرس^۱، ۲۰۱۶ می‌باشد. بنابراین با توجه به گردشگر پذیر بودن روستاهای مورد مطالعه، می‌تواند پیشنهاد استفاده از پلیس گردشگری محلی را در تعطیلات آخر هفته و اوج گردشگری تاثیرگذار باشد. همچنین استفاده از راهنمایان محلی، تبلیغات محیطی از طریق بنر و آموزش گردشگران می‌تواند تاثیرگذار در کاهش اقدامات خرابکارانه گردشگران باشد. بنابراین برگزاری دوره‌های آموزشی برای گردشگران در مبدا از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد زیرا گردشگران با آموزش از ارزش‌های گردشگری و اهمیت دارایی‌های جامعه محلی و ارزش‌های بالای جاذبه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری آگاه شده و این عامل می‌تواند به کاهش فعالیت‌های خرابکارانه در مقصدهای روستایی منجر شود. همچنین حمایت‌های مالی از مدیران روستایی برای توسعه اقدامات پیشگیرانه برای فعالیت‌های خرابکارانه (مانند نصب دوربین در مکان‌های ضروری، نصب زباله‌دان و چاپ بنر و کاتالوگ‌های آموزشی) می‌تواند مؤثر باشد.

منابع

- اکبریان رونیزی، سعیدرضا و رضوانی، محمدرضا. (۱۳۹۴). «تحلیل و تبیین پایداری توسعه گردشگری در مناطق روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دماوند)». پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۷، شماره ۱، صص ۸۱-۹۵.
- بابا خانزاده، ادریس و لطفی، صدیقه. (۱۳۹۱). «ارزیابی اثرات گردشگری بر روستای قوری قلعه». فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، ۲۰(۷)، ۸۱-۱۱۶.
- بخارایی، احمد. (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی. تهران: پژوهک جامعه.
- پوراحمد، احمد، یوسفی، رشید، علی نیا، مرادپور، نبی. (۱۳۹۴). «بررسی تأثیرات گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهر با تأکید بر ادراک ساکنان (مطالعه موردی: شهر بانه)». گردشگری شهری، ۲(۳)، ۲۷۳-۲۵۲.
- جولیا شارپلی، ریچارد. (۱۳۸۰). گردشگری روستایی. ترجمه رحمت الله منشی‌زاده و فاطمه نصیری، نشر منشی، تهران.
- حیدری، اسلام، پارسامهر، مهربان، پارسامهر، مهربان. (۱۳۹۱). بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر وندالیسم (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز). جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۳(۳)، ۲۰۷-۲۲۹.
- خاکپور، براتعلی و حسینی، سید مصطفی. (۱۳۹۳). «بررسی و ارزیابی علل گرایش به رفتارهای وندالیستی در محیط‌های شهری». فصلنامه دانش نظامی خراسان رضوی، ۶(۲۶)، ۵۵-۷۸.
- رجبی، دکترآزیتا، خان محمدی، مرضیه. (۱۳۸۸). جرایم علیه گردشگران در مقصدهای گردشگری مطالعه موردی کلاشهرتهران. جغرافیای سرزمین، ۶(۳)، ۷۳-۸۸.
- رجبی، فیاضه. (۱۳۹۵). تأثیر وندالیسم برگنبد سلطانیه و غار کتله خور. کنفرانس دو سالانه جامعه و معماری معاصر، اصفهان.
- رحمانی، فرشاد، تقیلو، علی‌اکبر. (۱۳۹۸). «تحلیل نقش آمایش عناصر فضایی در تاب‌آوری اقتصاد روستایی مطالعه موردی: دهستان چشمه سرا (شهرستان شوط)». فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۳(۹)، صص ۲۵۱-۲۳۳.
- رحیم پور، علی. (۱۳۸۴). «جهانگردی، امنیت و توسعه». ماهنامه بازاریابی، شماره ۱۷، تهران.
- رضوانی، محمدرضا. (۱۳۸۷). «توسعه گردشگری روستایی با رویکردی پایدار». انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران.
- سجادی، اشرف و احمدی، فاطمه. (۱۳۹۲). «ارزیابی اثرات گردشگری روستایی شهرستان فومن از دیدگاه جامعه روستایی». فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، ۲۳(۸)، ۱۵۵-۱۷۵.
- سجادی، ژیلا، و ضرغامی، سعید (۱۳۹۶). سنجش و ارزیابی مولفه‌های تأثیرگذار بر تخریب‌گری (وندالیسم) در فضاهای عمومی. انتظام اجتماعی، ۹(۲)، ۷۵-۱۰۱.
- سجاسی قیداری، حمداله، خوب، شادی، حسینی کهنوج، سیدرضا، مرادی، کبریا. (۱۳۹۷). «اثرات تنوع بخشی اقتصاد روستایی بر تاب‌آوری معیشت روستاییان در دهستان رادکان شهرستان چناران». اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۲(۲۴)، صص ۷۰-۴۱.

- سلیمانی هارونی، خدیجه و خسروی پور، بهمن و برادران، مسعود و غنیان، منصور. (۱۳۸۹). «نگرش ساکنان مناطق گردشگری روستایی نسبت به پیامدهای گردشگری روستایی». مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۲(۴۲)، ۲۱۳-۲۱۸.
- شفیع پور، زهرا و صادق، رباب و جعفری اصل، معصومه و کاظم نژادلیلی، احسان. (۱۳۹۵). «پرخاشگری در انواع سبک‌های دل‌بستگی در نوجوانان». مجله پرستاری و مامایی جامع نگر، ۸۱(۲۵)، ۵۵-۶۴.
- صیدایی، سید اسکندر، و هدایتی مقدم، زهرا. (۱۳۸۹). «نقش امنیت در توسعه گردشگری». علوم اجتماعی، ۴(۸)، ۹۷-۱۱۰.
- صیدایی، سید اسکندر، هدایتی مقدم، زهرا. (۱۳۸۹). «نقش امنیت در توسعه گردشگری». فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر، ۴(۸)، ۹۷-۱۱۰.
- عزیزآبادی فراهانی، فاطمه و ابتهاج، سامه. (۱۳۹۱). «نقش مدیریت فرهنگی در مواجهه با پدیده وندالیسم (مطالعه موردی منطقه شش شهرداری تهران)». مجله مدیریت فرهنگی، ۱۸(۶)، ۶۱-۸۰.
- فاضل نیا، غریب، کیانی، اکبر، رمضان زاده لسبویی، مهدی، افشار عمرانی، الهام. (۱۳۹۰). «تحلیل اثرات خانه‌های دوم بر ساختار روستاهای توریستی از نظر جامعه‌میزبان (مطالعه موردی روستای برسه، شهرستان تنکابن)». مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه-های انسانی، ۶(۱۵)، ۱۰۲-۱۱۹.
- قادری، زاهد. (۱۳۸۳). «اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی». چاپ اول، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- قربانی، رسول و زادولی، فاطمه و زادولی، شاهرخ. (۱۳۹۳). «ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری بر روستاهای جاذب گردشگر (نمونه موردی: روستای کندوان شهرستان اسکو)». نشریه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۵(۴)، ۱۰۳-۱۰۸.
- قنبری، ابوالفضل، و طاهونی، مهدیه، و قادری، ناصر. (۱۳۹۵). «بررسی عوامل تاثیرگذار بروز وندالیسم در ملبان شهری (مطالعه موردی: شهر تبریز)». پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۴(۴)، ۵۶۹-۵۸۶.
- محمدی بلبان آباد، اسعد. (۱۳۸۴). «سنجش میزان وندالیسم و بررسی عوامل فردی و اجتماعی مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان ناحیه یک مقطع متوسطه شهر سنندج سال تحصیلی ۱۳۸۳». پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز.
- محمدی، تیمور و کریمی، مجتبی و نجارزاده، نگین و شاه کرم اوغلی، معصومه. (۱۳۸۹). «عوامل مؤثر بر تقاضای گردشگری در ایران». فصلنامه علوم اقتصادی، ۱۰(۳)، ۲۷-۵۱.
- محمدی، تیمور، شاکری، عباس، تقوی، مهدی، احمدی، مهدی. (۱۳۹۶). «تبیین مفهوم، ابعاد و مولفه‌های تاب‌آوری اقتصادی». فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۷۵(۲۰)، صص ۸۹-۱۲۰.
- محمدی، میرصادق و حسینی، بهرام. (۱۳۹۲). «بررسی پدیده وندالیسم در بین جوانان ۱۵-۲۵ ساله». فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان غربی، ۲۰(۶)، ۱-۲۴.

- مطیعی لنگرودی، سیدحسن، و نصرتی، ماهره. (۱۳۹۰). «امکان‌سنجی توسعه گردشگری در نواحی روستایی از دیدگاه گردشگران (بخش کرگانرود شهرستان تالش)». جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان). ۱(۲۲) (پیاپی ۴۱)، ۶۹-۸۴.
- نظری، مجتبی و مهرابی، علی (۱۳۹۴). مروری بر رفتارهای وندالیستی در روستاهای بخش ماهیدشت شهرستان کرمانشاه. دومین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران.
- نوبخت، احمد. (۱۳۹۲). «تحلیل محتوای یادگار نوشته‌های مکان‌های تاریخی شهرستان یزد و عوامل مؤثر بر آن». مجله جامعه شناسی تاریخی، ۱(۵)، ۲۰۳-۲۳۶.
- هزار جریبی، جعفر و نجفی، ملک محمد. (۱۳۹۱). «بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران(با رویکرد جذب گردشگران خارجی)». مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۳(۴۷)، ۱۳۳-۱۴۶.

- Atan, Sibel and Arslanturk, Yalcin (2012). *Tourism and economic growth nexus: an input output analysis in Turkey*. Procedia- Social and Behavioral Sciences, 62(2), 952-956.
- Bhati, Abhishek and Pearce, Philip (2016). *Vandalism and tourism settings: An integrative review*. Tourism Management, 57, 91-105.
- Bhati, Abhishek and Pearce, Philip (2017). *Tourist attractions in Bangkok and Singapore: linking vandalism and setting characteristics*. Tourism Management, 63, 15-30.
- Briedenhann, Jenny and Eugenia Wickens (2004). "Tourism routes as a tool for the Economic development of rural areas-vibrant hope or impossible dream?". Tourism Management, 25(5), 71-79.
- Ceccato, Vania & Haining, Robert (2005). *Assessing the geography of vandalism. Evidence from a Swedish city*. Urban Studies, 42(9), 1637-1656.
- Connor, K. M., and Davidson, J. R. T. (2003). *Development of a new resilience scale: The Connor- Davidson resilience scale (CD- RISC)*. Depression and anxiety, 18(2), 76-82.
- Cooley-Strickland M, Quille TJ, Griffin RS, Stuart EA, Bradshaw CP, Furr-Holden D (2009). *Community violence and youth: Affect, behavior, substance use, and academics*. Clin Child Fam Psychol Rev, 12(2), 127-56.
- David, H. (1995). *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Democracy and the Global Order: from the Modern State to Cosmopolitan Governance.
- Djelic, S., (2007). *Some Structures and Principles of Sustainable Rural Tourism*. Available on ceeol.
- Holjeva, Ivanka (2003). *A Vision of Tourism and the Hotel Industry in the 21 Century*. Hospitality management. 22(2), 129-134.
- Hwang, J. H., and Lee, S. W. (2015). *The Effect of the Rural Tourism Policy on Non-Farm Income in South Korea*. Tourism Management, 46, 501- 513.

- Kivimäki P, Kekkonen V, Valtonen H, Tolmunen T, Honkalampi K, and Tacke U. (2014). *Alcohol use among adolescents, aggressive behaviour, and internalizing problems*. Journal of Adolescence, 37(6), 945-51.
- Knowd, I. (2001). *Rural Tourism: Panacea and Paradox: Exploring the Phenomenon of Rural Tourism and Tourism's Interaction with Host Rural Communities*. Geography Teachers' Curriculum Workshop Hosted by the University of Western Sydney.
- Lee, C. C. and Chang, C. P. (2008). *Tourism development and economic growth: A closer look at panels*. Tourism Management, 29 (1), 180-192.
- liu, A. (2006). *Tourism in rural areas: Kadeh, Malaysia*. tourism Management, 3(27), 878-889.
- McManus, P., Walmsley, J., Argent, N., Baum, S., Bourke, L., Martin, J., ... & Sorensen, T. (2012). *Rural Community and Rural Resilience: What is important to farmers in keeping their country towns alive?*. Journal of Rural Studies, 28(1), 20-29.
- Pavel, A., Moldovan, B. A., Kourtit, K., and Nijkamp, P. (2020). *Urban or Rural: Does It Make A Difference for Economic Resilience? A Modelling Study on Economic and Cultural Geography in Romania*. Sustainability, 12(9), 3776.
- Peters, D. J. (2019). *Community resiliency in declining small towns: Impact of population loss on quality of life over 20 years*. Rural Sociology, 84(4), 635-668.
- Reeder, R. J. and Brown, D. M. (2005). *Recreation, tourism, and rural wellbeing*, United States Department of Agriculture Economic Research. 1(7), 1-27.
- Rosa, M (2002). *Rural Tourism in Spain*. Annals of tourism Research, 29(4), 1101-1110.
- Singh, K., and Yu, X. (2010). *Psychometric evaluation of the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) in a sample of Indian students*. Journal of Psychology, 1(1), 23-30.
- Sugiyarto, Cuntur and Adam Blake, (2003). *Tourism and Globalization*. Annals of tourism Research, 30(3), 683-701.
- Williams, A. M., and Hall, C. M. (2000). *Tourism and migration: new relationships between production and consumption*, Tourism Geographies, 2(1), 5-27.
- Wittek, R., Snijders, T., and Nee, V. (2013). *The handbook of rational choice social research*. Palo Alto: Stanford University Press
- Yavuz, Aysel and Kulglu, Nilgun (2011). *Effects of Locational Factors on Vandalism in Seaside parks*. Scientific Research and Essays, 6(200), 4207-4212.
- Zender, C. S. (2008). *Analysis of self-describing gridded geoscience data with netCDF Operators (NCO)*. Environmental Modelling & Software, 23(10-11), 1338-1342.